

SKUPŠTINA CRNE GORE

- Gospodinu Ranku Krivokapiću, predsjedniku

Na osnovu člana 93. Ustava Crne Gore i člana 130. Poslovnika Skupštine Crne Gore, podnosimo:

PREDLOG ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O
TERITORIJALNOJ ORGANIZACIJI CRNE GORE

Uz Predlog zakona, shodno članu 32, stav 1 Zakona o teritorijalnoj organizaciji Crne Gore, dostavljamo i Studiju o opravdanosti osnivanja Opštine Petnjica (*u štampanoj i elektronskoj formi*), te Vas molimo da iste prosljedite na dalju proceduru, shodno Poslovniku Skupštine i odgovarajućoj zakonskoj regulativi.

Rifat RASTODER

Drago ČANTRIĆ

Dr Fahrudin HADROVIĆ

Poslanici:

Rifat Rastoder

Drago Čantrić

Hadrović Fahrudin

Podgorica, decembra 2011.godine

PREDLOG

Z A K O N **O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O TERITORIJALNOJ** **ORGANIZACIJI CRNE GORE**

Član 1

U Zakonu o teritorijalnoj organizaciji Crne Gore („ Službeni list CG“, broj 54/11) u članu 7 stav 1 poslije riječi „Nikšić“ dodaje se riječ „Petnjica“.

U stavu 2 tačka 3 riječi: „Azane, Bor, Dašča Rijeka, Dobrodole, Donja Vrbica, Gornja Vrbica, Godočelje, Javorova, Johovice, Kalica, Kruščica, Lagatore, Laze, Lješnica, Murovac, Orahovo, Paljuh, Petnjica, Ponor, Poroče, Radmance, Savin Bor, Trpezi, Tucanje i Vrševo“ brišu se.

U stavu 2 poslije tačke 11 dodaje se nova tačka 12 koja glasi:

„ Opština Petnjica, sa sjedištem u Petnjici, obuhvata Petnjicu kao naselje gradskog karaktera i naselja: Hazane, Bor, Dašča Rijeka, Dobrodole, Donja Vrbica, Gornja Vrbica, Godočelje, Javorova, Johovice, Kalica, Kruščica, Lagatore, Laze, Lješnica, Murovac, Orahovo, Pahulj, Ponor, Poroče, Radmance, Savim Bor, Trpezi, Tucanje i Vrševo“

Dosadašnje tačke 12 do 19 postaju tačke 13 do 20.

Član 2

Vlada Crne Gore će u roku od 30 dana od dana stupanja na snagu ovog zakona obrazovati komisiju koja će: utvrditi teritorijalno razgraničenje opština; pripremiti diobni bilans; pripremiti statut i obaviti druge poslove koji joj se povjere odlukom o obrazovanju.

Komisiju sačinjavaju: predstavnik Vlade, koji je predsjednik komisije, predstavnik Skupštine Opštine Berane, predstavnik predlagača zakona i po jedan predstavnik mjesnih zajednica koje ulaze u sastav Opštine Petnjica.

Član 3

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u Službenom listu Crne Gore.

OBRAZLOŽENJE

I Ustavni osnov za donošenje zakona

Ustavni osnov za donošenje Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o teritorijalnoj organizaciji Crne Gore sadržan je u članu 16 stavu 4 Ustava Crne Gore, kojim je predviđeno da se zakonom, u skladu sa Ustavom, uređuje lokalna samouprava.

II Razlozi za donošenje zakona

Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o teritorijalnoj organizaciji Crne Gore kojim bi se konstituisala nova opština – Petnjica, temelji se na sledećim razlozima:

1. Područje Petnjice je geografski, ekonomski i kulturološki kompaktna cjelina. Obuhvata površinu od 173 km² sa 28 naselja u kojima prema popisu iz 2011.godine, bez radnika na privremenom radu u raznim evropskim i drugim državama, živi **6713** stanovnika(*prema popisu iz 2003. godine-sa radnicima na privremenom radu u inostranstvu bilo ih je 9.760*). Područje je teritorijalno prilično razučeno. Udaljenost pojedinih naselja od mjesnog centra – Petnjice kreće se i do 20, a od opštinskog centra - Berana i do 40 km

Po površini Petnjica je veća od opština: Budva i Tivat, a po broju stanovnika od opština: Andrijevića, Žabljak, Plužine, Šavnik.

2. Prirodni potencijali (zemljište, voda, šume, klima i dr.), kao i brojnost, struktura i tradicionalna vezanost stanovništva za zavičaj, čini da Područje Petnjice ima potencijal ne samo za samoodrživost svake moguće organizacije, nego i za značajan doprinos ukupnom i posebno razvoju poljoprivrede, šumarstva, turizma, vodoprivrede i slično.

Možda upravo i zbog tih i takvih karakteristika ovo područje je vjekovima, kako u okviru svojevremenog Otomanskog carstva(do 1913.godine), tako i u Kraljevini Crnoj Gori(1913 – 1918), Kraljevini Jugoslaviji (1918 – 1941), kao i u bivšoj SFRJ-u sve do 1957. godine, u administrativnom smislu bilo organizovano kao posebna lokalna jedinica. Nedovoljno utemeljenom reformom lokalne samouprave iz 1957. godine, Opština Petnjica je, međutim, suprotno volji građana, ukinuta i administrativno pripojena opštini Berane.

3. Nakon ukidanja opštine, područje Petnjice je organizovano kao jedna, po svemu najveća u Crnoj Gori, mjesna zajednica sa 28 naselja. Deset godina kasnije, 1963. godine, područje Petnjice je isparcelisano i podijeljeno u 7 mjesnih zajednica bez ikakve međusobne koordinacije. Time je umnogome paralisana i svaka moguća kordinacija samoinicijative samih žitelja u rješavanju komunalnih i

drugih životnih problema. Kako ovog područja u razvojnim planovima Crne Gore, tokom čitave polovine minulog vijeka, praktično i nije bilo, ono je, iako sa veoma bogatim i raznovrsnim prirodnim resursima (najpovoljnija prirodna veza sa Srbijom, sedam rječnih dolina sa zavidnim hidropotencijalom za mini i srednje elektrane, poljoprivrednim zemljištem, pašnjacima i posebno kompleksima industrijske i druge šume) sada, najnerazvijeniji dio, jedne od najnerazvijenijih opština u Crnoj Gori - beranske opštine.

4. Osim kancelarije matičara, odjeljenja Pošte, zdravstvene stanice, četiri osnovne, kao i ogranak srednjeg ehničkog školskog centra, u Petnjici nema druge javne službe tako da su građani iz sela udaljenih i do 40-tak km od opštinskog centra - Berana, prinuđeni da i za najobičniju potvrdu, čak i socijalnu pomoć, izgube odlazeći i čekajući pred šalterima opštinskih službi najčešće i po više dana.

5. I postojeća zdravstvena stanica u Petnjici, koja bi prema broju stanovnika trebala biti Dom zdravlja, po uslovima, doskora je, sve dok nijesu pomogle međunarodne humanitarne organizacije, više ličila na sve drugo nego na zdravstvenu ustanovu.

6. Kod obilja vode na području i sam mjesni centar – Petnjica je bez vode, jer nikada „nije bilo dovoljno“ sredstava da se uradi valjani vodovod.

7. U veći dio električne mreže na području decenijama već nije uloženi jedan jedini cent budžetskih sredstava, tako da je veći dio u katastrofalnom stanju. Ni kapacitet PTT mreže ni izbliza – kvalitativno, ni kvantitativno ne zadovoljava potrebe stanovništva, a znatan dio područja izvan je dometa kako signala RTV CG, tako i bilo koje druge TV mreže u Republici.

8. I ako je ovo područje geografski najpogodnije i najuslovnije za saobraćajno povezivanje Crne Gore sa Srbijom i Kosovom, nakon izgradnje magistralnog puta od Berana prema Rožajama znatno nepovoljnijim pravcem preko Dapsića i prevoja, odnosno tunela “Lokve”, početkom 70-tih godina minulog vijeka, područje je komunikacijski potpuno zapostavljeno, te je i dan danas pravo umjeće i hrabrost stići bilo kakvim prevozom do pojedinih mjesnih centara, škola ili trgovina i, pogotovu, najbližih gradskih centara: Berana, Rožaja i Bilelog Polja.

9. Takođe, uprkos činjenici da u ukupnom broju stanovnika u Opštini Berane, područje Petnjice čini, bezmalo, jednu trećinu, u broju zaposlenih ukupno u privredi i vanprivredi Opštine, posebno u javnim preduzećima i državnim ustanovama i službama, stanovništvo sa ovog područja procentualno ne učestuje iznad tri procenta.

Riječju, sve relevantne činjenice govore da potencijali ovog kraja nijesu na pravi način valorizovani u okviru opštine Berane. Šta više, dominantno je uvjerenje građana da je Petnjica u svakom pogledu zapostavljena. Stoga građani i svi

politički i uopšte javni uglednici smatraju da bi se tek vraćanjem statusa opštine Području veoma izdašni prirodni potencijali područja mogli na pravi način iskoristiti.

U tom smislu, u više navrata, počev od 1991. Godine do danas, politički predstavnici, odnosno građani sa područja Petnjice pokretali su inicijative da se Petnjici vrati status opštine. Foramlno pravno učinili su to i 1991, istovremeno kada i građani Andrijevice, potom 1998, pa- uz podršku 7.523 građana - 2002. godine i, konačno, 2010.godine.

Tek dva posljednja dva zahtjeva su stigla do dnevnog reda Skupštine Crne Gore.

Zahtjev građana od 2002.godine je, međutim, uprkos svoj i formalnopravnoj i suštinskoj utemeljenosti, odnosno proceduralnoj korektnosti, Skupština Crne Gore je, nakon više neshvatljivih odlaganja, uvrstila u dnevni red Druge sjednice prvog redovnog zasijedanja u 2005. Godini. Rasprava o konkretnom predlogu započeta je 11. maja a nastavljena 25. maja. Nakon višesatne rasprave, glasanje je obavljeno prozivkom. Tom prilikom 36 poslanika se podržalo Predlog građana Petnjice, dok se njih 30 uzdržalo od stava. Uprkos činjenici da je, shodno tada važećoj ustavnoj normi, podsjetnikom nadležne službe za sjednicu od 12. aprila, odnosno u vrijeme utvrđivanja dnevnog reda bilo naznačeno da se o ovom predlogu odlučuje „**većinom glasova prisutnih poslanika**“, podsjetnikom od 24 maja uoči početka rasprave o ovom predlogu, tumačenje je preinačeno u stav da se odlučuje „**apsolutnom većinom**(*većinom ukupnog broja poslanika*) i predsjednik Skupštine Crne Gore je konstatovao da „Predlog zakona nije dobio potrebnu većinu“. Tako je, pod - u najblažem- veoma diskutabilnim formalno-pravnim okolnostima, skončala još jedna sasvim legitimna inicijativa.

I drugi zahtjev, odnosno predlog u formi amadmana od 21.decembra 2009. godine je slično skončao. Na sjednici Skupštine Crne Gore od aprila 2010. Godine, pred sam kraj rasprave, kada je bila gotovo izvjesna poslanička većina za vraćanje statusa opštine području Petnjice, predstavnik Vlade – Dragan Pejanović, povuka je Predlog zakona iz dalje procedure čime je onemogućeno konačno izjašnjavanje.

Posljedica svega je zabrinjavajuća demografska devastacija odnosno raseljavanje ovog, u suštini, veoma životnog i prirodno bogatog područja. Postoji opasnost da, ukoliko bi se iseljavanje nastavilo, dosadašnjom dinamikom, ovo područje ostane potpuno bez stanovnika.

Upravo je prilika za ispravljanje svih počinjenih i nepravdi i štete. Ovo tim prije što osnivanjem opštine Petnjica niko ne gubi, već svi dobijamo.

U Elaboratu o ekonomskoj, društvenoj i političkoj opravdanosti osnivanja opštine Petnjica, kojeg vam dostavljamo, šire je analiziran razvoj petnjičkog kraja

prije i poslije ukidanja opštine, kao i razlozi za osnivanje opštine. Ovdje ističemo sledeće činjenice:

Zahtjev za vraćanje statusa opštine Petnjica ima svoje puno opravdanje kako zbog specifičnosti predmetnog područja, tako i zbog toga što bi to bitno doprinijelo ukupnom razvoju područja i boljem korišćenju raspoloživih resursa.

Zahtjev je višestruko osnovan, jer se temelji na realnoj potrebi i građana i države a, istovremeno je i riječ o jednom od osnovnih ljudskih prava – pravu na lokalnu samoupravu.

Vraćanjem statusa opštine Petnjici niko ne gubi, već svi dobijaju. Građani Područja, uz odgovarajući tretman od strane državnih organa, dobijaju mogućnost adekvatnijeg servisiranja svojih potreba, dok država dobija mogućnost boljeg i efikasnijeg korišćenja ljudskih i prirodnih resursa. Sa konstituisanjem područja Petnjice u posebnu opštinu i, umnogome, glomazna i mnogoljudna opština Berane postaje organizaciono skladnija i rasterećenija od prigovora o neadekvatnoj brizi o jednom velikom području i njegovim žiteljima.

III Sredstva potrebna za sprovođenje zakona

Za sprovođenje ovog zakona potrebna su dodatna sredstva iz Budžeta Crne Gore.

S T U D I J A
O
OPRAVDANOSTI OSNIVANJA OPŠTINE
P E T N j I C A

P E T N j I C A

Decembra 2011. Godine

S A D R Ź A J .....Strana

I. Uvod.....	3
II. Analiza postojećeg stanja	5
III. Parametri daljeg razvoja	43
IV. SWOT analiza (analiza unutrašnjih i spoljnih faktora).....	58
V. Analiza fiskalnih kapaciteta.....	59
VI. Budžet Opštine za 2012. godinu	70
VII. Zaključna razmatranja	75

I. UVOD

Područje Petnjice, zvano Gornji Bihor, je kompaktna prirodna, privredna i kulturološka cjelina na sjвероistočnom dijelu Opštine Berane, prema granici Crne Gore sa Srbijom.

U katastarskoj dokumentaciji područje Petnjice je evidentirano u okviru 9 katastarskih cjelina(opština): Petnjica, Hazane, Dobrodole, Javorova, Radmance, Savin Bor, Trpezi, Tucanje i Vrbica, ukupne površine oko 173 kvadratna kilometra, što čini oko 25 odsto ukupne površine Opštine Berane.

Područje ima **28** naseljenih mjesta(sela i zaseoka) sa ukupno **2600** domaćinstava(*kuća i stanova*) od kojih **1387** živi stalno na području, dok ostali(*radnici na privremenom radu u inostranstvu i njihove porodice*) u svojim kućama ili stanovima tek povremeno borave. Na posljednjem popisu stanovništva, od 2011. godine, ukupno je evidentirano **6.713** stalnih stanovnika(*bez radnika na privremenom radu u inostranstvu sa stalnim prebivalištem na Području*). Na prethodnom popisu iz 2003. godine bilo je **9.760** stanovnika.

Područje je organizovano u 7 mjesnih zajednica: MZ Petnjica sa naseljima(mjesni centar Petnjica, Lagatori, Radmance, Johovice, Godočelje, Paljuh, Laze); MZ Tucanje(Tucanje, Vrševo, Hazane, Orahovo, Bare, Lješnica); MZ Vrbica(G. Vrbica i D.Vrbica); MZ Trpezi(Trpezi, Kalica, i Johova Voda); MZ Bor(Bor, Ponor i Trnavice); MZ Savin Bor(Savin Bor, Dobrodole, Kruščica i Dašča Rijeka) i MZ Javorova(Javorova, Murovac i Poroče).

Od naselja jedino Petnjica ima formu gradskog naselja. Ostala su sva tipično ruralnog karaktera. Petnjica je, stoga, i do sada bila administrativni centar Područja, pa je realna pretpostavka da bude i sjedište Opštine Petnica.

I.1 Geografski položaj Petnjice (Slika 1.)

Petnjica

II. ANALIZA POSTOJEĆEG STANJA

II.1 Osnovni geografski i historijski podaci

Područje Petnjice, kompaktna je prirodna, privredna i kulturološka cjelina. Područje je, inače, dio šireg prostora beranske i bjelopoljske opštine – zvanog Bihor uz granicu Crne Gore sa Srbijom.

Planinskim vijencem: Glinica, Miraj Brdo, Ciglen i Lađevac, Bihor je prirodno podijeljen na približno dva jednaka dijela: Donji Bihor sa mjesnim centrima: Lozna, Sipanje i Bistrica, i Gornji Bihor sa mjesnim centrom Petnjica.

Ovaj kraj je tako bio i ostao prirodna spona opština: Bijelo Polje, Berane i Rožaje, a istovremeno i država Crne Gore i Srbije. Sa nadmorskom visinom između 600 i 1800 metara područje je u zoni umjerene kontinentalne klime i prirodno je veoma životno.

Naziv područja Gornji Bihor datira od istoimenog - jednog od najvećih srednjovjekovnih utvrđenja i trgovačkih središta, zvanog Bihor, koje se nalazilo na brdu Gradina, iznad sela Bioča i ušća rijeke Lješnice u Lim, na samom obodu područja Polica.

Prema arheološkim i drugim nalazima najstarije naseobine na ovom području, inače, datiraju još od perioda neolita.

Petnjički kraj je ušao u sastav crnogorske države 1913. godine. I u novim crnogorskim državnopravnim okvirima, kao i kasnijoj Kraljevini SHS (Jugoslaviji) Područje je zadržalo status posebne administrativne jedinice (samouprave). U periodu tokom i između Balkanskih ratova, te Prvog i Drugog svjetskog rata žitelji ovog područja su, zbog biljega vjere, preživjeli pravu golgotu. Što u nebrojanim zločinima i progonima, što kontinuiranim migracijama, stanovništvo područja u ovom periodu je praktično prepolovljeno.

Uprkos svemu očuvan je minimum demografske vitalnosti, koji je, naročito nakon Drugog svjetskog rata u FNRJ (kasnije SFRJ), bitno ojačan. Započela je i obnova i izgradnja. Konstituisana je opštinu sa sjedištem u Petnjici, koja je počela poprimati karakteristike urbanog naselja. No, to je prekinuto 1957. godine, ukidanjem opštine i njenim vraćanjem na u status mjesne zajednice. Ono što će se ubrzo pokazati time je zaustavljen i dalji ekonomski razvoj kraja.

Do Drugog svjetskog rata poljoprivreda je bila ako ne i jedina a ono glavna privredna djelatnost i njom se bavio najveći dio radno aktivnog stanovništva. Dominatni su bili stočarstvo, zemljoradnja i voćarstvo, ali je bilo i trgovine i zanatstva.

Prvi trgovci u Petnjici pominju se krajem 19. vijeka, a između dva svjetska rata razvila se prva trgovačka mreža za snabdijevanje stanovništva ovog kraja, koju je činilo nekoliko dućana mješovitom robom. Saobraćaj nije bio razvijen, pa se

transport obavljao zapregom do Novog Pazara, Peći, Rožaja, Bijelog Polja, Berana, Andrijevice, Plava, Podgorice i Skadra.

Prve privatne škole otvorene su u Petnjici /1913/ i Trpezima /1914/ a zatim je u Petnjici otvorena prva državna osnovna škola 1925. godine. Kasnije su otvorene u Savinom Boru, Tucanjima i Vrbici. Učenici koji su završili osnovnu školu nastavljali su školovanje u drugim mjestima Jugoslavije: Cetinje, Beograd, Peć, Prizren, Skoplje. Taj kadar je odigrao veliku ulogu u organizovanju partijskih ćelija i pripremi za narodno-oslobodilački ustanak u Drugom svjetskom ratu.

II.2 Saobraćaj

Još u vrijeme Rimljana ovim područjem su se ukrštali karavanski putevi od Skadra(Albanija) prema Novom Pazaru(Raška, kasnije - Sandžak i Srbija), kao i iz Dubrovnika prema gradovima na prostoru današnje Srbije, Kosova i Makedonije. U jednom od dubrovačkih spisa iz petnaestog vijeka ističe se, između ostalog, da je u tvrđavi Bihor boravila i grupa dubrovačkih trgovaca, te da je tu ostavila određenu količinu robe do povratka sa daljeg puta.

Izgradnja modernijih puteva na ovom području započeta je početkom XX vijeka, u Kraljevini Crnoj Gori, probojem puta Bioča(Magistralni put Bijelo Polje – Berane) – Petnjica(12 km), koji je nakon višedecenijskog zapostavljanja i gotovo potpunog urušavanja, ponovo rekonstruisan i otvoren 1999 godine.

U periodu 1947 - do 1949. godina gradjen je put, Berane – Trpezi(Petnjica) - Rožaje i dalje prema Srbiji, Kosovu i Makedoniji, koji je sve do izgradnje tzv Jadranske magistrale Beograd – Bar preko Užica, Prijepolja, Priboja, Bijelog Polja i dalje prema Podgorici i Baru, bila i jedina saobraćajna veza sa Srbijom. Ova saobraćajnica sada ima status regionalnog pravca i, pogotovu nakon proboja nove dionmice Bioča – Petnjica – Trpezi(12 km) veoma je značajna alternativa dionici putu: Bioče - Berane – Trpezi(28 km) i dalje prema Rožajama. Ovaj put je posebno značajna alternativa veoma neuslovnoj dionici magistralnog puta Berane – Rožaje prevojem i tunelom „Lokve“ na planini Turjak koji je gotovo svake godine tokom zimskog perioda neprohodan i po više desetina dana.

Inače, izgradnjom dionice magistralnog puta Berane – Rožaje preko sela Dapsića i prevoja Lokve na Turjaku 1971. Godine, inače, Područje Petnjice je ostalo na margini komunikacionih tokova, što je bitno uticalo i na njegovo ukupno razvojno zaostajanje.

Ipak, tokom posljednjih nekoliko decenija minolog vijeka povezana makadamskim saobrcajnicama sva sela na Području. U ovom periodu započet je grubi proboj najkraće i prirodno najuslovnije saobraćajne veze Crne Gore sa Srbijom, pravcem: Petnjica – Savin Bor – Suhi Do i dalje prema središtu Srbije.

Sam Mjesni centar Petnjica, od najbliže veze sa magistralnim pravcem u selu Bioča(Magistralni put Bijelo Polje – Berane) udaljen je 10 km. Od sadašnjeg opštinskog centra-Berana udaljen je 17 km; od Rožaja 28, a od Bijelog Polja i

Željezničke stanice ukupno oko 33 km. Od ukupno oko 200 km ovih puteva, međutim, tek manji dio je asfaltiran.

Riječju, što se generalno mreže puteva tiče, ona je relativno zadovoljavajuća, ali i još predaleko od optimalne uslovnosti, jer je veći dio još ne samo neasfaltiran, nego i veoma zapušten.

II.3 Pirodni resursi

1. Poljoprivredno zemljište

Prema podacima sa popisa poljoprivrednog zemljišta, od 2010. godine, od ukupno 25 475, 8 hektara **raspoloživog poljoprivrednog** zemljišta u Opštini Berane, **na područje Petnjice pada oko 25 % , odnosno 6369 hektara**. A od 21 870, 4 hektara ukupnog **obradivog poljoprivrednog zemljišta** u Opštini Berane, na ovom području je **:5468** hektara.

Već samih sedam rječnih dolina sa umjerenom kontinentalnom klimom, kao i nadprosječna površina po domaćinstvu veoma uslovnih pašnjaka i raznovrsnih šuma, dovoljno govore o veoma respektabilnim uslovima za razvoj poljoprivrede i naročito kontinentalnog voćarstva, stočarstva, pčelarstva. kao i seoskog i lovnog turizma.

Za razvoj poljoprivrede, posebno stočarstva i voćarstva, postoje sem prirodnih uslova i tradicionalne navike stanovništva, tako da se uz minimalna ulaganja u programe ovih privrednih grana mogu ostvariti visoki prinosi, odnosno veliki ekonomski efekti. Činjenica da do danas na ovom području ne postoji poljoprivredna apoteka i Veterinarska stanica, govori o teškoćama ovoga kraja i njegovoj zapostavljenosti.

Značajno je opredjeljenje i spremnost stanovništva da organizuje savremene i moderne stočne farme, kao i da se preorjentiše na plantažni sistem poljoprivredne proizvodnje, posebno u proizvodnji voća i povrća.

Na ovom području, tokom nekoliko posljednjih decenija, osnovano je i još funkcioniše pet zamljoradničkih zadruga i to: "Zlatibor" u Boru "Murovac" u Murovcu, "Petnjica" u Petnjici, "Trpeziproduct" u Trpezima, te "Vrbica" u Vrbici. Značajnu ulogu u očuvanju demografske vitalnosti Područja sve više imaju i privatna preduzeća, kao što su: "Livadak" u Trpezima, "Adrijakomerc" i "Petnjicaprodukt" u Petnjici, "Radmance" u Radmancima, "Popč" u Lagatorama i dr. Do danas ih je ukupno 78.

2. Šumski potencijali

Kompleksi industrijske šume prostiru se na **oko 8.500 hektara** sa orjentacionom količinom od oko 1.608.459 kubnih metara drvne mase. Sastoji se od različitih vrsta drveta. Sa privrednog stanovišta najvažnije su: smrča, jela, bor, bukva hrast, jasen.

Drvena masa je raspoređena na osam gazdinskih jedinica , kojima sada gazduje JP Šumarstvo iz Berana i to: Agovska vrela, Turijak, Popča, Golubovac, Mrtvica, Dobrodolski homar, Ciglen i Kaluder.

Sječa drvnih sortimenata vrši se po godišnjem planu Uprave za šume CG-Pljevlja, tako što se tenderom dodjeljuje koncesionarima i građanima za lične potrebe. Pošumljavanje poslije sječa još uvijek se ne vrši, što predstavlja veoma veliki nedostatak u razvoju i uzgoju šuma. Predviđena godišnja količina sječivog etata je oko 14 500 m³ bruto drvne mase. Ova količina drvne mase je izuzetan razvojni potencijal područja Bihora i buduće opštine Petnjica, kako kroz razvoj eksploatacije i prerade drvnih sortimenata, tako i kroz razvoj turizma i sakupljanja šumskih plodova i ljekobilja.

Otvorenost šuma ovog područja nije velika i ona je ispred prosjeka otvorenosti šuma Crne Gore. Uzimajući u obzir samoproduktivne puteve, prosječna otvorenost ovog dijela šuma iznosi 8 km/100 ha. Smatra se da je za intenzivnije gazdovanje šumama potrebna otvorenost šuma od najmanje 10 km/100 ha. Kako nema šumskih puteva, seča je nekontrolisana, a pošumljavanje se ne vrši.

Tabela 1. UKUPNA DRVNA MASA NEKIH VRSTA DRVETA PO GAZDINSKIM JEDINICAMA PETNIČKOG KRAJA

Gazdinska jedinica površina u ha		Količina m ³				ukupno
		bukva	smrča	jela	bor	
Turjak	1750	136.850	875	30.275	22.575	190.575
Agovska vrela	1420	112.323	568	23.998	18.460	155.349
Popča	882	74.088	882		3528	78.498
Golubovac	1480	292	52.560	9.636	12.848	75.336
Mrtvica	1138	138	844.396	11.607	19.915	877.056
Dobrodol.h omar	320	32	23.712	3.232	5.632	32.608
Ciglen	730	118548	444	14.356	11.544	144.892
Kaludar	542	48.780	3.631	1.734		54.145

Ukupno	8262	492.051	927068	94.538	94.502	1.608.459
---------------	-------------	----------------	---------------	---------------	---------------	------------------

Prosječni godišnji zapreminski prirast i sječivi etat visokih privrednih šuma društvenog sektora, /ne računajući drvenu masu nastalu po osnovu prorednih sječa, melioracije i rekonstrukcije degradiranih šuma, kao i šume privatnog sektora/, pokazuju podaci u tabeli 2 .

TABELA 2 . PROSJEČNI GODIŠNJI ZAPREMINSKI PRIRAST I SJEČIVI ETAT VISOKIH RIVREDNIH ŠUMA DRUŠTVENOG SEKTORA PETINČKOG KRAJA.

GAZDINSK A JEDINICA	godišnji prirast m³		godišnji sječivi etat m³	
	četinari	bukva	četinari	bukva
Turjak	7.520	8.351	5.480	15.230
Agovska vrela	2.620	4.672	1.653	10.420
Kaludar		1.126		364
Popča		12.016		6.720
Glubovac	13.245		8.317	
Mrtvica	22.020		12.151	
Dobrodolski homar	3.360		1.235	
Ciglen	360	1.102		275
Ukupno	47.925	27.267	28.836	33.009

Ovaj kompleks visokih privrednih šuma, kao i ostale slične šume u Crnoj Gori, i pored visoke drvene mase po hektaru, zaostaju u adekvatnoj prirasloj sposobnosti. Osnovni razlog je nepridržavanje odredaba šumsko-privrednih osnova u pogledu

zahvatanja sječama u pojedine strukture šuma i nesprovodjenje pojedinih mjera njege šuma, čemu je najviše doprinijela nedovoljna otvorenost šuma.

Godišnji kapacitet šumske osnove ovog područja definisan godišnjim sječivim etatom pojedinih proizvoda iskorišćavanja šuma pokazuju podaci:

- trupci bukve ..... 17 520 m³
- trupci četinara ..... 18 380 m³
- ostale vrste drveta ..... 570 m³
- celulozno i ogrijevno drvo bukve i ostalih lišćara ..... 16 000 m³
- celulozno čamovo drvo ..... 11 000 m³
- ostali proizvodi ..... 240 m³

Šumsko bogatstvo navedenih sastjina je veoma kvalitetno, što ilustruje pregled sječivog etata po debljinskim razredima i kvalitativnim klasama, **Tabela 3 i 4.**

TABELA 3. PREGLED SJEČIVOG ETATA PO DEBLJINSKIM RAZREDIMA I KLASAMA ČETINARSKIH TRUPACA.

Trupci jele, smrče, bora - debljinski raspored u cm	kvalitet (klasa)			Ukupno
	I	II	III	
21-30	220	400	243	863
31-40	1.300	2.300	925	4.525
41-60	2.329	3.245	1.540	7.114
61-80	1.123	2.100	570	3.793
7-80	430	1.200	416	2.046
Ukupno	5.422	9.245	3.694	18.380 m³

TABELA 4 . PREGLED SJEČIVOG ETATA PO DEBLJINSKIM RAZREDIMA I KVALITATIVNIM KLASAMA BUKOVIIH TRUPACA.

a) Na bazi bukovine

Proizvod	količina m³	jedinična cijena	ukupno
1. Samica	3.460	242	838.787,00
2. Poluokrajčena i okrajčena	2.847	303	862.727,00
3. Kratka	1.361	121	1.649
4. Kratica	420	151	2.100,00
Ukupno	8.088		1.930,121

b) Na bazi četinarara

Proizvod	količina m³	jedinična cijena	ukupno
1. Normalna gradja	9.365	303	2.837 878
2. Kratka	2.700	151	409 090
3. Kratica	1.200	242	290 909
Ukupno	13.265		3.537 878
Ukupno /a+b/	21.353		5.467 878

Ekonomski pokazatelj vrijednosti proizvodnje od 5.467 878 e, dat je na bazi primarnog reza u pilanskoj produkciji, bez ikakve polufinalne i finalne prerade drveta. Svaki dalji stepen obrade rezane gradje u lamperiju, brodski pod, elemente za namještaje i td. daje uz mala ulaganja daleko veći finansijski efekat koji ovdje nije potrebno posebno isticati.

3. Rudno bogastvo

U pogledu ruda i mineralnih sirovina ovo područje nije detaljno ispitano. Zna se, međutim, da su i na dijelu područja prema poličkoj visoravni potencijalna nalazišta uglja, a područje je, inače, bogato krečnim stijenama i lapocem. Na osnovu geološke gradje terena može se realno pretpostaviti da određena rudna bogatstva leže u Vrbici, Tucanju i na terenu Ciglana i Dobrodola.

4. Prirodna baština

4.1 Ekološki čista i zdrava sredina

Vanredno lijepa, raznovrsna i bujna priroda, izuzetno bogate flore i faune, svakao je jedan od najznačajnijih prirodnih resursa područja Petnjice. Na ovom području je i jedan od bivših nacionalnih parkova - planina Turjak, koja i dan danas plijeni čistotom i ljepotom, iako više nije pod posebnim režimom zaštite.

Očigledno, ni malo slučajna, karakteristika područja je i nadprosječan u odnosu na broj stanovnika, broj žitelja – stogodišnjaka. U selu Radmanci, recimo, tek aprila 2010. godine umrala je u 116. godini Džemila Kožar, do tada zasigurno najstariji stanovnik Balkana, a selo inače slovi kao naseobina sa najvećim prosjekom stogodišnjaka po broju stanovnika u Evropi .

Otuda, najvjerovatnije, na ovom području(u mjestu Brod – Radmance, kao i u obližnjoj Radmanskoj klisuri) i tragovi najstarijih ljudskih naseobina.

4.2 Najznačajniji primjerci prirodnog bogatstva

Petnjičko područje posjeduje veliki broj rijetko lijepih prirodnih bisera. Najživopisniji su, svakako:

- **Kanjon rijeke Popče** sa svojih pet pritoka i pet planina koje su iznjedrile ove rijeke. U okviru kanjona Popče u izuzetno živopisnoj prirodi sješteni su Murovske luke i Bratimin vir, kao poznata izletišta do kojih su urađene pješačke staze. Kanjon Popča, naravno sa istoimenom rijekom je veoma zanimljiv za višestruku valorizaciju: **kao prirodni rezervat, lovački park, uzgoj ribe, izgradnju mini i srednjih hidroelektrana;**

Slika 5. Rijeka Popča:Bratimin Vir

- Ništa manje atraktivna za turističku i privrednu valorizaciju ni **izvorišta trpeške i vrbičke rijeka**, kao i **Dobrodolsko vrelo**(rijetko izdašno izvorište pitke vode)
- **Planina Lađevac**(1545) i Ciglenska brda(1345) iznjedrile su rijeku Radmančicu koja je na ulazu u selo Radmance kroz Radmanske krše napravila živopisnu Radmansku klisuru u kojoj je smještena pećina Gradac, koja je poznata po jednom od najvećih i najznačajnijih arheoloških nalazištima iz tzv kamenog i bronzanog doba.
- **Vrhovi Gradina i Krstača** sa kojih se prostire nevjerovatan pogled na teritorije opština Berane, Bijelo Polje, Rožaje, Tutin, Sjenica;
- **Planina Vlahovi**(1599) koja svojim nagibom, dužinom zadržavanja sniježnog pokrivača i geografskim položajem pruža izvanredne prilike za razvoj zimskog turizma. Ova planina je izuzetno bogata zimzelenom šumom;
- **Planina Turjak**(1409),bivši nacionalni park, bogata šumama i velikim brojem izvorišta pitke vode pogodne za flaširanje;

- **Pešterska visoravan**(dio koji pripada Crnoj Gori) kao i prekogranično područje u Srbiji, izuzetna je prirodna oaza za raznovrsnu poljoprivrednu, turističku ili drugu neku valorizaciju;
- U svim ovim planinama živi veliki broj raznovrse divljači što pruža izuzetnu mogućnost za razvoj lovnog turizma ;
- ...

Konačno, sa nadmorskom visinom između 600 i 1800 m, područje je pod možda i najpovoljnijom - umjerenom kontinentalnom klimom, što sve zajedno čini da postoje i svi uslovi da se u ovom kraju /ili čitav kraj/ proglasi parkom prirode ili predio izuzetnih odlika i da se nova opština proglasi Ekološkom.

4.3 Hidropotencijal

Veoma značajan resurs Područja Petnjice je i pitke i hidropotencijal.

Upravo iz velikog broja izvora uglavnom pitke vode visokog kvaliteta područjem Petnjice teče sedam rijeka: Popča, Radmančica, Trpeška rijeka, Vrbička rijeka, Dobrodolska rijeka, Dašča rijeka i Tucanjska, koje se, u donjem toku, sve slivaju u jedan tok, odnosno rijeku Lješnicu.

Lješnica je bistra, brza sa virovima u kojima se voda ljeti zagrije, pa je pogodna za kupanje. Ona je bogata potočnom pastrmkom pa privlači ribolovce, a svojim kanjonima i druge posetioce. Dužina rijeke Lješnice sa Popčom kao maticama sliva je 30 km, i ona se uliva u Lim kod sela Bioča. U donjem toku Lješnice, pored pastrmke ima lipnjana, skobalja, mladice, i drugih riba. I sve pritoke su bogate ribom, uglavnom rječnom pastrmkom.

Sliv je veroma pogodan za izgradnju malih i srednjih hidroelektrana. Istraživanjima i projektima iz 1979. godine Elektoprivreda Crne Gore je umnogome već apsolvirala hidropotencijale ovoga područja ali, do dan danas nije ništa učinjeno na njihovoj realizaciji. Dužina ovog rječnog sliva je oko 40 km sa padom od 19 m/km. Na ovim rijekama je svojevremeno postojalo 137 vodjenica za mljevenje žita. U Petnjici je decenijama nakon Drugog svjetskog rata postojala i hidrocentrala iz koje je snabdijevano naselje Petnjice električnom energijom.

Hidropotencijal ovog područja nije detaljno pručen, ali zbog pogodnosti terena i perspektive malih hidrocentrala, trebalo bi da se uradi nešto konkretnije i napravi jedna kvalitetna analiza ovog pitanja od strane stručne službe za razvoj elektroprivrede Nikšić. Sve rijeke koje teku kroz ovo područje pogodne su za izgradnju hidrocentrala, jer imaju veliki prirodni pad. Na rijeci Popči bi se sa malo ulaganja napravila hidrocentrala kod Bijelog potoka. Na Trpeškoj rijeci bi se mogla napraviti hidrocentrala ispred sela, a na Dobrodolskoj u Ciglenu. Vrlo su interesantni potoci koji su brzi, sa velikim padom i stalno imaju vodu.

4.4 Komunikacijski potencijal

Područje Petnjice je i prirodno najuslovnija i najkraća veza Crne Gore sa središnjom Srbijom. Ova činjenica je i značajna pretpostavka mogućnosti bolje valorizacije raspoloživih prirodnih resursa, kako samog petnjičkog kraja, tako i čitavog područja duž granice između Crne Gore i Srbije i to sa jedne i druge strane.

4.4 Ostalo

4.4.1 Stari gradovi i utvrđenja

Brojni ostaci starih gradova i utvrđenja, kao i arheoloških nalazišta iz najranijih perioda ljudske civilizacije, takođe su respektabilan, prije svega, turistički potencijal.

Među najznačajnijim je, svakako, jedno od svojevremeno najvećih srednjovjekovnih utvrđenja u gradova – Gradina Bihor na samoj granici katastarskih opština Petnjica i Polica, tik iznad sela Bioča i ušća rijeke Lješnice u Lim, po kome je Područje Petnjice i dobilo ime - Gornji Bihor.

Bihor, se prvi put pominje u pisanim - dubrovačkim izvorima iz 1450. godine, kada su “dubrovački trgovci u njemu ostavljali nekakvu robu”... Prema raspoloživim podacima i još vidljivim arheološkim tragovima, nalazio se na brdu Gradina, na početku visoravni Polica, tik iznad ušća rijeke Popča (Lješnica) u Lim i tamošnjeg naselja Bioča kod Berana. Nastao je kao vojno utvrđenje, da bi potom izrastao u jedan od značajnijih srednjovjekovnih trgovačkih centara i raskršća karavanskih puteva. Prirodnu i administrativnu okolinu grada Bihora, činio je prostor desnog sliva rijeke Lim, oivičen planinom Turjak sa istočne, Peštersko-koritskom visoravni sa sjeverne i obroncima desne obale rijeke Bistrice (nadomak današnjeg Bijelog Polja) sa zapadne strane. Istorijski tragovi govore da je Bihor do pada pod osmanlijsku vlast (1455) bio sjedište jednog od srpskih despota – Vuka Brankovića.

U Bihoru je nastao i prvi pisani spomenik naroda sa ovih prostora “Miroslavljevo jevanđelje”. Istaknuti predstavnici Raške likovne škole, Lazovići, takođe su iz Bihora. U Bihoru je jedno vrijeme živio i u bihorskom selu Crnči umro jedan od prvih srpskih patrijarha, Arsenije Čarnojević.

S početka osmanlijske vladavine, Bihor je bio sjedište kadiluka sa nahijama: Komnin (kasnije Berane), Zla Rijeka (kasnije Andrijevića), Komarnica i Plav, odnosno Gornje Polimlje. Čitavo područje, jedno vrijeme je pripadalo Hercegovačkom, zatim Skadarskom, Dukađinskom, Bosanskom sandžaku, pa Prizrenskom i Novopazarskom.

Tokom 1530. godine u Bihoru je bilo 226 nefara (vojnika stražara na tvrđavi) i 21 musthafis (komandir čuvara) sa 4 topa. Podignuta je i već je bila u funkciji i jedna od prvih džamija na ovim prostorima. Broj muslimanskog stanovništva

intenzivno se uvećava i u 16. vijeku je ubjedljivo većinsko. Sredinom 16. vijeka, kako prenose M. i A. Dizdarević, područje Bihora obuhvatalo je ukupno 181 selo sa 3.785 domaćinstava od kojih 506 samačkih i 142 udovička.

Na samom kraju čitave serije ratova sa Rusijom i Austro-Ugarskom, od 1852. do 1858. godine, u sve žešćim i lokalnim sukobima, grad Bihor je potpuno razoren i raseljen (1858). Hroničari bilježe da je tom prilikom pobijeno preko 200 žitelja muslimanske vjere dok je ostalo stanovništvo uspjelo izbjeći. Zbog počinjenih zločina intervenisale su, čak, i velike sile-pobjednice zahtjevom da se zločini prekinu. Riječ je o godini kada je Crna Gora, uz pomoć velikih sila, izborila prvo zvanično razgraničenje sa Osmanlijskim carstvom i, istovremeno, prvo značajnije teritorijalno proširenje prema sjeveru.

Sa stanovišta istorijskih tragova značajni su i ostaci utvrđenja iznad sela Godočelje i Tucanje, kao i čitav niz starih – tzv latinskih groblja – duž čitavog nekadašnjeg karavanskog puta: Peć – Bihor(kasnije: Peć – Akovo)

Arheološko nalazište Torine(*Radmance*)

Arheološko nalazište Torine u Radmancima (2 km daleko od Petnjice) je , najvredniji i najbogatiji lokalitet u Crnoj Gori iz doba neolita, odnosno mlađeg bronzanog doba, između trećeg i drugog milenijuma prije nove ere. Na tom lokalitetu pronađeni su veoma bitni eksponati kao što su razno posuđe, ogrlica od vučjih zuba, bakarne igle, keramika i slično, koje samo po sebi govore o, za to doba, visokocivilizacijskom nivou života na ovom prostoru. Posljednjim iskopavanjima su otkrivene tri sonde veličine tri puta četiri metra u kojima su pronađeni nevjerovatno vrijedni artefakti i takozvani pokretni arheološki materijal, koji svjedoči o životu na ovom lokalitetu. Ovo je, prema istraživanjima, bez sumnje krajnja destinacija do koje dopiru uticaji bronzanog doba i bronzanodopskih kultura sa primorja.

Čup iz trećeg milenijuma prije nove ere: Arheo-nalazište TORINE(Radmance)

Petnjička džamija

Petnjička džamija je, zasigurno, jedan od najstarijih, najautentičnijih i najznačajnijih spomenika kulture na ovom području. U svakom slučaju predstavlja važan motiv ovog kraja. Moglo bi se veoma osnovano dokazati da Istorijski temelji ove džamije datiraju iz druge polovine 15 vijeka, ili tačnije negdje iz perioda nakon 1455, godine kada je osmanlijska vojska zauzela i ušla u ondašnje utvrđenje – grad Bihor. Ubrzo potom za potrebe vojske, a kasnije i sve brojnijih žitelja islamske vjere izgrađena je i džamija. Sa upadom gornjovasojevičkih ustanika i urušavanjem Bihora(1858), odnosno prestankom života u njemu, srušena je i džamija. Preživjelo stanovništvo je izbjeglo upravo prema Akovu(bijelo Polje) i Petnjici, odnosno Gornjem Bihoru. Najvjerojatnije, negdje u tom periodu(jer pisanih tragova nema) podignuta je i nova džamija u Petnjici.

Petnjička džamija

Današnji izgled Petnjičke džamije koji je, po nekim karakteristikama, bio i ostao jedinstven na čitavom prostoru bivše SFRJ, znatno se razlikuje od prvobitnog izgleda. Obim zgrade je bio manji, prvi sprat je bio od kamena a drugi od drveta. Džamija je bila pokrivena tahtom. U periodu 1901-1903. godine džamija je rekonstruisana i proširena, tako da je i dan danas jedina od starijih džamija sa tri boja(sprata) za klanjanje. Već sam podatak da u ovoj džamiji može istovremno klanjati blizu 1000 osoba umnogome govori i o njenom

II.4 DEMOGRAFSKA KRETANJA

1. Naselja i stanovništvo

Stanovništvo petnjičkog kraja nastanjeno je u 7 mjesnih zajednica, 28 naselja(sela i zaseoka) i to: MZ Petnjica sa naseljima mjesni centar Petnjica,

Lagatori, Radmance, Johovice, Godoželje, Paljuh, Laze; MZ Tucanje sa naseljima Tucanje, Vrševo, Hazane, Orahovo, Bare, Lješnica; MZ Vrbica sa naseljima G. Vrbica i D.Vrbica; MZ Trpezi sa naseljima Kalica, Johova Voda i Trpezi, MZ Bor sa naseljima Bor, Ponor i Trnavice; MZ Savin Bor sa naseljima Dobrodole, Savin Bor, Kruščica i Dašča Rijeka i MZ Javorova sa naseljima Javorova, Murovac i Poroče.

Prema popisu iz 2011.godine na području živi **6713** stanovnika. Radi se, međutim, o broju stanovnika bez radnika sa stalnim prebivalištem na području ali na privremenom radu u zemljama okruženja, Evrope i širei. Otuda, prema popisu iz 2003. godine, na području **9.760**, a 1991. godine **9.878** stanovnika.

Prema obvim podacima, **broj stanovnika po kilometru kvadratnom**, na ovom prostoru iznosi **38,8**.

Prosječna starost stanovništva ovog područja je 36 godina.

Stopa nataliteta na odnosnom području iznosi **13.1 %**, dok je **stopa mortaliteta 9 %**.

Od 25 naselja, samo je Petnjica imala neznatan porast broja stanovnika, dok su sva druga imala opadanje broja stanovnika, što se vidi u tabeli 6.

TABELA 6. POVRŠINA MJESNIH ZAJEDNICA I KRETANJE BROJA STANOVNIKA PETNJIČKOG KRAJA (1948-2011)

Naselje	površina a km ²	BROJ STANOVNIKA				
		1948	1971	1991	2003	2011
Petnjica		442	684	772	778	623
Laze		461	?	130	99	27
Radmance		643	757	521	646	477
Lagatore		562	760	855	969	707
Godoželje		273	354	266	343	317
Jahomice		191	213	223	258	211
Paljuh		70	103	142	141	131
Ukupno	2,10	2181	2869	2909	3234	2493
Tucanje		569	709	650	655	507
Lješnjica		95	80	55	64	97
Orahovo		173	235	179	165	114
Hazane		236	232	208	146	107
Vrševo		417	465	436	475	352
Ukupno	2,28	1490	1720	1528	1505	1177
Savin Bor		261	425	353	449	253
Poroče		45	79	60	92	27
Murovac		130	187	82	59	38

Javorova		225	255	193	170	99
Kruščica		275	212	165	109	78
Dašča rijeka		173	253	204	195	103
Ukupno	4,11	1109	1411	1057	1074	598
Bor		248	357	323	317	231
Ponor		142	226	175	146	59
Dobrodole		370	410	336	272	101
Ukupno	3,67	760	993	834	735	391
Trpezi		1063	1263	1287	1416	927
Kalica		153	342	227	250	150
Ukupno	2,73	1216	1605	1514	1666	
Gornja Vrbica		745	850	973	833	862
Donja Vrbica		477	677	409	831	115
Ukupno	2,46	1222	1527	1382	1664	977
Ukupno	1,73	7974	10124	9224	9878	6713 +...

Najizrazitiji pad imala su sela: Donja Vrbica /indeks 113,1/, Kalica /148,3, Dašča rijeka /1170/, Petnjica /174,6, Murovac /63,1/ Lješnica /57,8/ Lagatore /152,1/, Radmance /81,0/. Iz ukupnog porasta stanovništva Petnjice od 1961. do 1991. /sa 667 na 772/ kao centra ovog kraja može se zaključiti da je to zbog zapostavljanja u razvoju, i da se negativno odrazilo na ukupnu demografsku situaciju u ostalim naseljima.

Demografsko stanje petnjičkog kraja najbolje se ilustruje preko promjena u odnosima između najvažnijih starosnih kontigenata stanovništva. Predškolski kontigent prikazan je na tabeli 7.

TABELA 7. PREDŠKOLSKI KONTIGENT STANOVNIŠTVA PETNIČKOG KRAJA 1961, 1991 i 2003

Naselje	1961 od 0 - 9			1991 od 0 - 9			2003 OD 0-9		
	svoga stanovnika	broj predšk.	%	svoga stanovn.	broj predšk.	%	Svega stanovništva	Broj predšk.	%
Petnjica	667	226	33,8	772	163	17,6	778	138	17,7
Laze	461	142	30,8	130	8	6,2	99	4	4,04
Radmance	744	250	33,6	521	115	22,1	646	88	13,6
Lagatore	708	235	33,2	855	179	20,9	969	111	11,46
Godočelje	335	128	38,2	266	40	15,1	343	46	13,4

Jahovice	213	79	37,0	223	40	17,9	258	39	15.1
Paljuh	94	37	39,3	142	34	23,9	141	29	20.6
Ukupno	2761	1035	37,4	2779	552	19,9	3234	455	14.1
Tucanje	627	211	33,6	650	133	20,4	655	98	15
LJešnica	103	18	17,4	55	6	10,9	64	6	9.4
Orahovo	231	86	37,2	179	34	18,9	165	29	17.6
Hazane	259	86	33,2	208	50	24,1	146	28	19.2
Vrševo	426	138	32,4	436	119	27,3	475	92	19.4
Ukupno	1646	539	32,7	1528	342	22,3	1505	253	16.8
Savin Bor	373	137	37,3	323	66	20,4	449	68	15.1
Poroče	50	18	36,0	60	11	18,3	92	8	8.7
Murovac	174	67	38,5	82	14	17,1	59	9	15.3
Javorova	270	82	30,3	193	45	23,3	170	28	16.5
Kruščica	312	104	33,3	165	31	30,9	109	19	17.4
Dašča rijeka	247	101	40,8	204	40	19,6	195	31	15.9
Ukupno	1426	504	35,3	1057	218	20,6	1074	163	15.8
Bor	367	137	37,3	323	66	20,4	317	51	16.1
Dobrodole	362	109	30,1	236	51	21,6	146	30	20.1
Ponor	169	63	37,2	175	38	21,7	272	20	7.4
Ukupno	898	309	34,4	734	155	21,1	735	101	13.8
Trpezi	1281	407	31,7	1287	244	18,9	1416	199	14.1
Kalica	211	73	34,5	227	50	22,0	250	44	17.6
Ukupno	1495	480	32,1	1514	294	19,4	1666	243	14.6
Gornja vrbica	830	271	32,6	409	193	47,1	833	104	12.5
Donja vrbica	642	221	34,4	1382	64	4,6	831	86	10.4
Ukupno	1472	492	33,4	1790	257	14,4	1664	190	11.5
Svega	10156	3279	34,2	9224	2998	19,6	9878	1405	14.3

Godine 1961. predškolski kontigent /od 0-9/ učestvovao je sa 34,2% u ukupnom stanovništvu, a 1991. godine, sa 19,6% i u većini sela on nije obezbjedjivao dovoljan priliv učenika za I razred osnovne škole, zbog odlaska porodice u inostranstvo. Ukupni predškolski kontigent u apsolutinim pokazateljima bio je izrazito mali u Radmancima, Ponoru, Dobrodolama, Kruščici i Jovorovi.

Došlo je i do velikog opadanja učešća generacija, školskog kontigenta /od 7-14 godina/ i sa 32,7 prcenata u 1961. godini ono se samnjilo na 19,2% 1981. godini, u apsolutnim pokazateljima sa 2219 u 1961. na 1372 u 1981. godni. Na drugoj strani učešće staračkog kontigenta stanovništva /60 i više godina/ porastao je sa 12,9% na 27,3% u istom periodu i te negativne tendencije su nastavljene i poslije 1981. godine. Radni kontigent stanovništva je u porastu, što se vidi iz tabele 8 .

**TABELA 8. RADNI KONTIGENT STANOVNIŠTVA PETNJIČKOG KRAJA
1961, 1991 i 2003**

Naselje	1961			1991			2003		
	svoga stanovnika	broj radno sp.	%	svoga stanovn.	broj radno sposob.	%	Svega stanovništva.	Broj radno sposobnih	%
Petnjica	667	163	24,4	772	325	42,1	778	316	40.6
Laze	461	139	30,1	130	70	53,8	99	53	53.5
Radmance	744	197	26,5	521	269	51,6	646	278	43
Lagatore	708	196	27,6	855	436	50,9	969	461	47.6
Godočelje	335	84	25,0	266	147	65,4	343	141	41.1
Jahovice	213	63	29,5	223	114	51,1	258	108	41.9
Paljuh	94	24	25,5	142	74	52,1	141	69	48.9
Ukupno	2761	727	26,3	2909	1435	49,3	3234	1426	44.1
Tucanje	627	189	30,1	650	333	51,2	655	348	53.1
LJešnica	103	30	29,1	55	24	43,6	64	19	29.7
Orahovo	231	82	35,5	179	91	50,8	165	76	46.1
Hazane	259	82	31,6	208	91	43,7	146	55	37.7
Vrševo	426	129	30,3	436	196	44,9	475	203	42.7
Ukupno	1646	512	31,1	1528	736	48,1	1505	701	46.6
Savin Bor	373	119	31,9	353	162	45,8	449	197	43.9
Poroče	50	15	30,0	60	34	56,6	92	36	39.1
Murovac	174	50	28,7	82	50	60,9	59	21	35.6
Javorova	270	81	30,0	193	76	39,3	170	59	34.7
Kruščica	312	95	30,4	165	70	42,4	109	52	47.7
Dašča rijeka	247	75	30,3	204	105	51,4	195	88	45.1

Ukupno	1426	435	30,5	1057	492	46,5	1074	453	42.2
Bor	367	102	27,8	323	140	43,3	317	147	46.4
Dobrodole	362	125	34,5	236	114	48,3	146	84	57.5
Ponor	169	46	27,2	175	80	45,7	272	118	43.4
Ukupno	898	273	30,4	734	334	45,5	735	349	47.5
Trpezi	1281	368	28,7	1287	604	46,9	1416	693	48.9
Kalica	211	76	36,0	227	117	51,5	250	117	46.8
Ukupno	1495	444	29,7	1514	721	47,6	1666	810	48.6
Gornja Vrbica	830	255	30,7	973	171	17,5	833	211	25.3
Donja Vrbica	642	173	26,9	409	189	46,2	831	357	43
Ukupno	1472	428	29,0	1382	360	26,0	1664	568	34.1
Svega	10156	2958	20,1	9224	3362	44,5	9878	4307	43.6

Iseljivanja sa ovog područja datira praktično od početka minulog – dvadesetog vijeka. A naročito je izraženo u određenim periodima, uprvom redu nakon i tokom balkanskih ratova, potom Prvog i Drugog svjetskog rata i, konačno, tokom perioda posljednje jugoslovenske ratne drame(1991 – 2001). Samo u jednom jedinom periodu zabilježen je rast stanovništva i to od 1948 do 1961. godine, kada je broj stanovnika povećan za 1721, kao i od 1961. do 1971. godine kada se broj stanovnika povećao za 429 stanovnika. Već od 1971. do 1991. godine, međutim, broj stanovnika se smanjio za 1130.

Posebno tokom posljednjeg ratnog perioda(1991-2001) sa ovog područja je izraženo masovno iseljivanje. To je razumljivo ako se zna datokom ovog perioda stanovništvo sa ovog područja nije bilo adekvatno organizovano niti zaštićeno od strane vlasti, već je bilo prepušteno samo sebi i na milost i nemilost kojekakvih nacional-šovinista. Vidi se da je opadanje stanovništva ubrzano poslije ukidanja opštine, ali je nastavljeno sve do današnjeg dana. Isto je stanje i sa brojem domaćinstava, što je prikazano u tabeli 2.

Na području petnjičke opštine 1953. godine, živjelo je 9065, stanovnika i po tome je ona bila ispred opština Tivat /5432/, Budva /4364/, Mojkovac /7252/, Šavnik /7847/, Plužine /8952/, Žabljak /6773/. Godine 1971. na petnjičkom području živi 10124 stanovnika pa je ona po tome i dalje ispred opština: Tivat /6925/, Budva 6106/, Mojivac /9832/, Šavnik /6842/, Plužine /9078/, Žabljak /6141/ i područja Andrijevice /8963/. Isto je stanje 1981. godine, Godine 1991. na području Petnjice živi 9224 stanovnika, pa je ona i dalje ispred Šavnika /3675/, Plužine /5233/, Žabljak /4929/ i Andrijevice /6617/.

Andrijevi ca					1862	1871	1789	1699
Žabljak	1137	1384	1459	1505	1375	1471	1353	1273
Plužine	1573	1778	1859	2054	16609	1515	1347	1140
Šavnik	1633	1672	1767	1598	1413	1072	919	695
Mojkovac	1167	1640	1917	1982	2494	3058	2881	2815
Kolašin	3379	3516	3841	3565	3313	3211	3168	2850
Budva	1096	1282	1501	1854	2736	3818	5218	6982
Tivat	1484	1689	1719	1997	2750	3518	4502	4862
Rožaje	1771	1949	2780	2673	3364	4389	5004	5684
Berane	6489	6778	7597	8683	7064	7798	9623	9991
Petnjica	1324	1438	1558	1561	1613	1687	1438	1387 (2600)
Crna Gora	83639	92152	106569	121911	142692	163901	180517	194795

II.5 Obrazovanje

Prva četvorogodišnja osnovna škola u petnjičkom kraju osnovana je 1913. godine, u privatnoj kući i u njoj je bilo 7 učenika i 1 učitelj. Godine 1925. izgrađena je u Hazanama prva zgrada na terenu za školu do četiri razreda. Takva zgrada u Petnjici je izgrađena 1934. godine. Od četvororazredne škole u Petnjici je 1949. godine, počelo otvaranje odjeljenja od petog razreda, a 1953. godine, ona je prerasla u osmogodišnju osnovnu školu. U selima su otvarane osnovne četvorogodišnje škole.

Slika 2. Osnovna škola "Mahmut Adrović"

U petnjičkom kraju 1948. godine, radilo je 5 škola osnovnog obrazovanja sa 120 učenika i 6 učitelja, 1958. godine, osnovnih škola je bilo 10, učenika 300 i nastavnika 12. Jedna osmorazredna osnovna škola bila je u Petnjici sve do 1960.

godine. Zatim se osnivaju osmorazredne osnovne škole u Trpezima 1960. godine, u Savinom Boru 1960, Tucanjama 1972, Vrbici 1975.

U školskoj 2008/09 godini obrazovanje se vršilo u pet matičnih škola i to Petnjica sa područnim odjeljenjima u Radmancima, Ponoru, Lagatorima i Godočelju; Savin Bor sa područnim odjeljenjima Kruščica, Javorova, Bor, Dobrodole; Trpezi sa područnim odjeljenjem Kalica i Vrbica bez područnih odjeljenja. U Petnjici je 1988.g. izgrađena i srednja škola kao područno odjeljenje škole "V.Vukadinović" iz Berana. U srednjoj školi u Petnjici u školskoj 2008/09 bili su zastupljeni smjerovi: ekonomski, veterinarski, poljoprivredni i mašinski. Ovi smjerovi za odlične učenike nisu primamljivi, stoga upisuju gimnaziju i medicinsku školu. Stalni je pritisak građana da se u Petnjici otvori odjeljenje gimnazije "Panto Mališić" iz Berana, jer bi na taj način sva djeca sa ovog područja mogla završiti srednju školu u svom kraju.

Od 1971. do 2011. godine, na području Petnjice rade sljedeće osnovne škole sa područnim odjeljenjima, tabela 11.

TABELA 11. OSNOVNE ŠKOLE I BROJ ĐAKA NA PODRUČJU PETNJICE
OD 1971 DO 2011

Osnovna škola	Godina	Broj učenika	Područno odjeljenje
Petnjica	1971	972	Radmance, Ponor, Lagatore, Godočelje
	1981	752	
	1991	431	
	2011	212	
Savin Bor	1971	333	Kruščica, Javorova, Bor, Dobordole
	1981	523	
	1991	278	
	2011	110	
Trpezi	1971	439	Kalica
	1981	416	
	1991	321	
	2011	114	
Tucanje	1973	388	Vrševo
	1981	366	
	1991	270	
	2011	68	
Vrbica	1988	353	-
	1981	362	
	1991	279	

	2011	27	
Srednja škola "Vukadin Vukadinović"	2011	196	-
Područno u Petnjici			
Ukupno za 2011 godinu		797	

Ukidanjem opštine nije smanjena mreža osnovnih škola i obuhvatnost djece odgovarajućeg uzrasta osnovnim obrazovanjem, ali je došlo do smanjenja broja učenika s obzirom na demografsku eroziju stanovništva. Jedan od razloga je i nepostojanje srednje škole. Inače, škola za srednje obrazovanje je opremljena savremeno uz ulaganja svih građana i njihova je želja da tu budu i gimnazijska odjeljenja. Ovakva isturena odjeljenja beranske gimnazije postoje u Andrijevici, gdje ima manje učenika, pa nema razloga da ne budu i u Petnjici.

II.6 Zdravstvo

Slika 3. Zdravstvena stanica Petnjica

Prva zdravstvena ustanova na petnjičkom području bila je ambulanta koja je otvorena 1968. godine. Prije toga povremeno je dolazio ljekar iz Berana. Zubna ambulanta je otvorena 1978. godine, a rengen je radio od 1979. do 1980. godine. Kasnije su otvarani zdravstveni punktovi po mjesnim zajednicama. Godine njihovog otvaranja i mjesta prikazani su u tabeli 7.

Zdravstvena zaštita na ovom području prati kretanje u ovom sektoru u Republici u kojoj su utvrđeni principi njene organizacije. Kako se radi o području koje je prilično udaljeno od većih zdravstvenih centara, organizovana je zdravstvena stanica koja pruža zdravstvene usluge na nivou opšte medicine, pedijatrije, laboratorije, stomatologije i apoteka. U okviru zdravstvene stanice Petnjica funkcionišu zdravstveni punktovi i to: u Vrbici, Trpezima, Boru, Savinom Boru i Tucanjima. Zdravstvena stanica zapošljava 22 radnika.

TABELA 12. ZDRAVSTVENE USTANOVE NA PODRUČJU PETNICE

Naziv	Godina otvaranja	Godina zatvaranja	Izgradnja zgrade	Stanovanje ljekara
Ambulanta	1956		1955	1955-1962
Aneks	1975		1968	
Zubna ambulanta	1979			
Rendgen	1979	1980	1973	
Zdr.punkt Savin Bor	1986			
Zdr. punkt Trpezi	1979		1982	
Zdr. punkt Vrbica	1979			

Zdr. punkt Tucanje	1979			
Apoteka	1979			
Zdr.punkt Bor	1994		1996	

Na ovom nivou zdravstvene ustanove sa sveobuhvatnim polikliničkim djelatnostima u okviru opštine bili bi dovoljni za pružanje kvalitetnih usluga liječenja. Ima naznaka iz dijaspore da će pomoći zdravstvenu ustanovu u Petnjici nedostajućom opremom.

II.7 Kultura

Kulturno historijsko nasleđe je raznovrsno, različite historijske slojevitosti i seže duboko u praistoriju do paleolita. Ovdje se nalaze ostaci prvih naseobina-Gradina iz neolita, bakarnog i bronzanog doba, perioda formiranja i utvrđivanja ilirskih plemena iz vremena rimske uprave koja je dugo trajala na ovim prostorima. Karakterističan primjer za ovaj period je nalazište Radmanske klisure. Dugi turski period ostavio je brojne spomenike kulture orijentalnih karakteristika kao što su dzamija u Petnjici, Turbe u Paljuhu i mnogi drugi. Iz ovog perioda ostala su i brojna mramorja. O borbama tokom prvog i drugog svjetskog rata, govore brojni spomenici ali i druga kulturološka obilježja koja ukazuju na prodore novih uticaja sa novim vrijednostima (spomenici palim borcima na Kracima, Gnjilici, Turjaku i mnoge druge spomen ploče).

Najnoviji razvoj područja nametnuo je nove oblike kulturnog okupljanja i zajedničkog druženja, ali ni stari nisu zaboravljeni kao što su narodni sabori u vjerskim i drugim praznicima, kao što su sabor 4. jula na Gnjilici, 13. jula u Petnjici, 2. avgusta na Lađevcu i Turjaku.

Stari Dom kulture u Petnjici je obnovljen i počeo je sa radom 2006.g. U njemu se sada organizuju mnoge manifestacije od kojih se najkarakterističnije: Kulturno ljeto Petnjice, Dani dijaspore, Dani borovnice, Bajramske večeri, seoska druženja i razni koncerti. Dom kulture zapošljava 6 radnika.

Slika 4. Dom kulture u Petnjici

Sve ove manifestacije ne bi bile toliko zapažene da nije Kulturno-umjetničkog društva “Bihor”, koje svojim veoma lijepim narodnim igrama i pjesmama uveličava ove manifestacije. Bošnjačka ženska nošnja ubraja se u najslikovitije nošnje. Ovo društvo je svojevrsni ambasador kulture i običaja ovog područja na koncertima održanim u Sloveniji, Turskoj, Njemačkoj, Luksemburgu, Švajcarskoj, Bosni, itd.

U Petnjici funkcioniše i biblioteka Društvo prijatelja knjige “Kadrija Adrović”.

II.8 Sport

Društvene djelatnosti imaju veliki značaj za ukupni razvoj ovog područja, ali su one i obraz njegove razvijenosti. Obrazovanje, zdravstvo, kultura, sport i socijalni život imaju obilježje osnovne proizvodne snage društva. One su od značaja za produktivnost rada, za unapređenje zdravstvenog stanja stanovništva, stvaranje socijalne sigurnosti građana i zaštiti životne sredine. Društvene djelatnosti su imale brži razvoj od privredne djelatnosti.

Sport u ovom području je zastupljen kroz Sportsko društvo Petnjica u okviru kojeg funkcioniše:

- fudbalski klub “Petnjica” koji se, nakon briljantnih rezultata u sjevernoj međuopštinskoj, sada takmiči u Drgoj crnogorskoj ligi;
- šahovska sekcija;
- karate sekcija;

- planinarsko društvo;
- društvo za ribolov "Popča"
- i lovačko društvo "Petnjica".

II.9 Ustanove i kancelarije

Od javnih ustanova u Petnjici postoje:

- OŠ "Mahmut Adrović" Petnjica, upošljava 34 zaposlenih ;
- OŠ "25 maj" Vrbica", upošljava 16 zaposlenih;
- OŠ "Savin Bor", upošljava 27 zaposlenih;
- OŠ "Trpezi" ,upošljava 18 zaposlenih;
- OŠ "Tucanje", 17 zaposlenih;
- SŠ "Vukadin Vukadinović, 36 zaposlenih;
- Dječiji vrtić, 2 zaposlenih;
- Zdravstvena stanica Petnjica, 15 zaposlenih;
- Mjesna kancelarija, 7 zaposlenih;
- Dom kulture, 7 zaposlenih;
- Pogranična jedinica policije, 22 zaposlena;

Kancelarije u Petnjici imaju:

1. Elektroprivreda CG

U Petnjici postoji poslovnica elektrodistribucije iz Berana. Zapošljava 4 zaposlena.

2. Pošta CG

Pošta u Petnjici upošljava 4 stalno zaposlena.

II.10 Privredni sektor

Privredni zamah, ako se uopšte o tome može i govoriti, iz perioda postojanja opštine Petnjica, utihnuo je 1957.g. sa njenim ukidanjem. Tada je izgrađeno pet stanbenih zgrada, Dom kulture, zdravstvena stanica, pošta, osnovna škola i mjesna kancelarija. Od privrednih subjekata postojala je Zem. Zadruga- Petnjica sa svojih nekoliko prodajnih objekata i otkupnih centara razmještenih po mjesnim centrima, kao i jednim ugostiteljskim objektom, jednom stočnom farmom u Konjskoj rijeci. Pored Zadruga u Petnjici je bilo i nekoliko ugostiteljskih i zanatskih radnji. Petnjica je tada bila privredni i kulturni centar cjelokupog područja.

Od vremena ukidanja opštine, pa sve do današnjih dana, gotovo svi politički predstavnici i žitelji apeluju za pomoć u ponovnom pokretanju zamajc a privrednog razvoja. U tom smislu je, 80-tih godina, urađen pogon konfekcije “Titex” , koji je trebao zaposliti oko 200 ljudi, a samim tim i pokrenuti razvojni tok. Nažalost, to se nije desilo, jer je nastupio krizni period koji se reflektovao i na matičnu firmu “Titex” u Podgorici, a koja je upravo u tom periodu ušla u stečajni postupak, tako da se to direktno odrazilo i na njene pogone van Podgorice. Ipak posle 2000.g. ovaj pogon je privatizovan i sada uspješno radi pod nazivom „La Vista“. Formirano je, u međuvremenu, i nekoliko zemljoradničkih zadruga i privatnih preduzeća, kao i pogon za izradu ručno čvoranih tepiha “Mladost” u Trpezima, kao i nekoliko zanatskih radnji.

U periodu poslije 2000.g. u petnjičkom kraju izraslo je nekoliko renomiranih privatnih preduzeća, proizvodne, trgovinske i uslužne djelatnosti, kao i niz stočarskih uspješnih farmi i zanatskih radnji:

1. “La Vista” DOO Petnjica-Berane

Nekadašnja radna jedinica fabrike “Titex”, danas fabrika košulja “La Vista” upošljava osamdeset **(80) stalno zaposlenih radnika**, proizvodi košulje raznog tipa, dnevnog kapaciteta 800-1 000 komada. Ovaj uzorni kolektiv ostvario je u 2010.g. ukupan prihod 1 000 000 €.

Slika 7. Fabrika košulja “La Vista” Petnjica

2. “Radmanci” DOO Petnjica-Berane

Preduzeće “Radmanci” je osnovano 1993.g., bavi se eksploatacijom šuma, proizvodnjom rezane građe i trgovinom na veliko i malo. Zapošljava **22** stalno zaposlena radnika, a povremeno angažuje i sezonske radnike.

Slika 8. Stovarište preduzeća doo “Radmanci“

Pogon za rezanje građe je kapaciteta 30 m³ rezane građe dnevno. U okviru preduzeća posluje i stovarište građevinskog materijala koje se nalazi u Petnjici. U 2008.g. preduzeće je ostvarilo ukupan prihod od 700 000 €.

1. “Tref” DOO Petnjica-Berane

Preduzeće je osnovano 2002.g. Bavi se proizvodnjom i pakovanjem prehrambenih proizvoda, kao i trgovinom na veliko i malo. U okviru preduzeća posluje pogon za preradu i pakovanje šećera, kafe, lokuma, sokova, itd. Preduzeće upošljava 12 stalno zaposlenih radnika. Preduzeće je u 2010.g. ostvarilo ukupan prihod 600 000 €.

2. SZR “Babić” Trpezi-Berane

Preduzeće je osnovano 2003.g. Zapošljava **2** stalno zaposlena radnika. Preduzeće se bavi proizvodnjom masivnog namještaja i preradom drveta, kao i trgovinom na veliko i malo. Preduzeće je u **2010.g.** ostvarilo promet 65 000 €.

3. OD “Popča” Trpezi-Berane

Preduzeće je osnovano 1991.g. Bavi se proizvodnjom tepiha, kao i trgovinom na veliko i malo. Upošljava **6** stalno zaposlenih radnika. Ovo preduzeće je u 2010.g. ostvarilo ukupan prihod od 120 000 €.

4. **Pekara „Petnjica“, 4 zaposlenih**

5. **Uslužne djelatnosti:** Frizerski salon „Apko“, Ženski frizerski salon, Vulkanizerska radnja Petnjica, Automehaničarska radnja Rujović, Automehaničarska radnja –Ramdedović. (**po 1 zaposleno lice**).

II 11 POLJOPRIVREDA

U oblasti poljoprivrede, Područje Petnjice je tradicionalno poznato po stočarstvu /ovčarstvo, govedarstvo, kozarstvo/, po pčelarstvu, po voćarstvu i primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji. Uz određene mjere pomoći /stručne i finansijske/ može se očekivati još značajnije oživljavanja ovih privrednih grana i djelatnosti, a na njihovoj osnovi i do razvoja preradivačkih kapaciteta u obimu koji bi mogao da bude pokriven tržišnom tražnjom /proizvodnja mlijeka, sira, kajmaka, mesa, vune, kože/.

U oblasti voćarstva postoje izvanredni uslovi za proizvodnju jabuka, šljiva, oraha, koje su biološki prilagodjene klimatskim uslovima koji vladaju u ovom podneblju. Ovdje su ranije postojali ogromni viškovi voća, koji na žalost nisu otkupljivani, što je nanosilo svake godine ogromne štete domaćinstvima ovog kraja.

Za razvoj poljoprivrede, posebno stočarstva i voćarstva, postoje sem prirodnih uslova i tradicionalne navike stanovništva, tako da se uz minimalna ulaganja u programe ovih privrednih grana mogu ostvariti visoki prinosi, odnosno veliki ekonomski efekti. Činjenica da do danas na ovom području ne postoji poljoprivredna apoteka i Veterinarska stanica, govori o teškoćama ovoga kraja i njegovoj zapostavljenosti.

Značajno je opredjeljenje i spremnost stanovništva da organizuje savremene i moderne stočne farme, kao i da se preorjentiše na plantažni sistem poljoprivredne proizvodnje, posebno u proizvodnji voća i povrća.

Na ovom području osnovano je pet zamljoradničkih zadruga i to: "Zlatibor" u Boru "Murovac" u Murovcu, "Petnjica" u Petnjici, "Trpeziproduct" u Trpezima, "Vrbica" u Vrbici. One će takodje biti nosioci razvoja poljoprivrede u petnjičkom kraju. Značajnu ulogu sve više uzimaju i privatna preduzeća koja se osnivaju na tim područjima, kao što su: "Livadak" u Trpezima, "Adrijakomerc" i "Petnjicaprodukt" u Petnjici, "Radmance" u Radmancima, "Popč" u Lagatorama i dr. Danas broj ovih preduzeća iznosi **78**.

Prema posljednjem poljoprivrednom popisu, na području ima **1130** poljoprivrednih gazdinstava sa stalnim boravkom na području, odnosno 25% ukupnog broja ovih gazdinstava u beranskoj opštini. Više nego duplo veći je ukupni broj je gazdinstava sa značajnim poljoprivrednim imanjima, što će reći i poljoprivrednim resursima. Ali su na privremenom radu u država okruženja, Evrope i šire, tako da se imanja ne obrađuju, već tek održavaju.

Od pravnih subjekata koji se bave poljoprivredom, izdvajamo:

“Zemljoradnička zadruga” Petnjica

Osnovana 50-tih godina, posluje i danas. Preduzeće se bavi uglavnom trgovinom na veliko i malo, kao i otkupom ljekobilja i kože. Preduzeće upošljava 10 stalno zaposlenih radnika. U 2009.g.ostvarilo je ukupan prihod od 155 000 €.

“Zemljoradnička zadruga” Vrbica

Ova zadruga je osnovana 1986.g. Posluje i danas, bavi se proizvodnjom sjemenskog krompira i žitarica kao i trgovinom na veliko i malo. Preduzeće upošljava pet radnika, a povremeno angažuje sezonsku radnu snagu. Preduzeće je u 2010.g. ostvarilo prihod od 200 000 €. Stalno zaposlenih – 6, sezonskih – oko 50 radnika.

II.12 TRGOVINA

D00 „Bihor“, 9 zaposlenih.

DOO „Isko-kom“, 3 zaposlenih.

“Agrocentar” DOO Petnjica-Berane, 4 stalno zaposlena.

“Arijane Company” Godočelje-Berane

Preduzeće je osnovano 2005.g. Bavi se trgovinom na veliko i malo, upošljava 2 radnika. Ostvarilo je u 2009.g. prihod od 50 000 €.

Pored navedenih, postoji i niz manjih trgovina kao što su: **STR “Petnjica”**, **STR “Lug”**,**STR “Elmin”**, **STR “Livadak”**, **STR “Trpezi”**, Dućan, Beko, Sedmica, Poda, Tucanje, Elmin. (po jedno zaposleno lice).

Ugostiteljstvo

Motel Petnjica, SUR: Zlatibor, Olimpik, Merlin, Evropa, Merak, Elit, Ukus, Adria, Slastična „Alis“**(po jedno stalno zaposleno lice, više sezonskih)**.

II.13 TURIZAM

Područje Petnjice ima izvrsne uslove za razvoj turizma, jer se odlikuje bogatstvom prirodnih motiva koji su za sada nenarušeni. Zbog visinskih razlika, na malom prostoru je prisutno veliko šarenilo prirodnih ljepota, nenadmašnih po raznovrsnosti i kvalitetu. Od ranog proleća do kasne jeseni u ovom kraju se smanjuju šarenilo boja raznog cvijeća. I dok u nižim predjelima počinje da buja vegetacija, na okolnim planinama se bijeli sniježni pokrivač. Sama Petnjica nalazi se na 709 mnm, dok su odmah oko nje Đuđ sa 1276 mnm, Korački krš 1230 mnm, Laze 1043, Ponor 1235 mnm.

Naročito su atraktivne planine Turjak, Ciglen, Ladjevac, Vlahovi, Konjska rijeka i drugi. Ladjevac, Konjska rijeka i Vlahovi se nalaze prema Pešterskoj visoravni i pored alpske vegetacije, bogate su kraškim uvalama, vrtačama i pećinama. Ovo područje je idealno za planinare, speloologe i smučare. Ovdje su prisutni prostrani pašnjaci, vrela i izvori. Sa Ladjevca se kao sa krova svijeta širi vidik prema planinskim masivima Crne Gore, ali i prema prostranoj Pešterskoj visoravni. Sa Vlahova /Musina jama/ pruža se pogled prema Rožajama i Kosovsko-metohijskoj kotlini. Između Vlahova i Ladjevaca nalazi se prevoj koji čini vezu sa pešterskom ravnicom, a na samoj Konjskoj rijeci nalazi se tzv rječna bifurkacija. Područje je inače veoma karakteristično i po pravoj mreži rječica, rijeka i rječnih dolina.

Od organizacija koje se bave afirmacijom i valorizacijom prirodnih resursa Područja, u Petnjici funkcionira NVU "Centar za seoski razvoj", koji je formiran na inicijativu organizacije "Prijateljstvo Crne Gore i Luksemburga". Ova nevladina organizacija je već pokrenula projekat razvoja ekoturizma, izvršila markaciju pješačkih staza, štampanje promotivnog materijala, obuku domaćinstava za prihvatanje turista i što je najbitnije u svemu tome, dovela organizovane grupe turista iz Luksemburga u Petnjicu. Turisti su boravili u domaćinstvima koja su osposobljena za prihvatanje turista, a u međuvremenu su upoznali tradiciju naroda, prirodne ljepote i još mnogo toga, i na osnovu upitnika ponijeli lijepe utiske iz Petnjice u Luksemburg. Ovaj projekat je uspio zahvaljujući prijateljima iz Vlade Luksemburga i nastaviće da se razvija. Vlada Luksemburga je izrazila spremnost da i dalje ulaže u turizam Petnjice kao i druge razvojne projekte kako bi stvorili uslove za povratak naših ljudi koji borave u Luksemburgu na privremenom radu.

Svojim radom zadnjih godina u zaštiti prirode i razvoju ekoturizma sve više se ističe Ekološko društvo "Popča".

Na području posluju samostalne ugostiteljske, trgovinske i zanatske radnje i niz registrovanih poljoprivrednih farmi, registrovanih auto-prevoznika, itd.. Nabrojaćemo neke od njih: SUR "Merak", restoran "Evropa", Caffe Elite, SUR "Ukus", ćevabdžinica "Adriakomerc", SUR "Lug", Caffe Olimpic
U Petnjici je do danas izgrađen samo jedan Motel i to 1980. godine, koji je samo jednu godinu poslovao u okviru hotelsko turističke agencije "Berane". Sada se on nalazi u privatnom vlasništvu.

II.14 INFRASTRUKTURA

1. Telekomunikacije

Telekomunikacioni podzemni kabal od Berana do Petnjice postavljen je 1996.godine, kad je pustena u rad central sa 700 brojeva, koliko je i danas korisnika fiksne telefonije. Inace Centrala je modularnog tipa, tako da je moguci broj korisnika projektovan na 2000, a po potrebi i vise. Od Centrale u Mjesnom centru Petnjici, prema drugim Mjesnim zajednicama postavljeni su podzemni telekomunikacioni kablovi duzine 52 km. Na brdu Đuđ, postavljen je repetitor za mobilnu telefoniju, pa je na cijelom podruciju Petnjice maksimalna pokrivenost signalom svih mobilnih operatera u Crnoj Gori.

2. Elektrosnabdijevanje

Područje Bihora napaja se elektricnom energijom sa glavne trafostanice u Jaštaku, na ulazu u Petnjicu. Od glavne trafostanice vode dva primarna dalekovoda: 1. Jaštak-Petnjica-Bor-Savin Bor-Kruščica i 2. Jaštak-Vrbica-Trpezi-Kalica , ukupne dužine 42 km. Na ovom području ima 2600 korisnika elektricne energije, do koji vode sekundarni vodovodi. Da bi napajanje bilo sigurnije i građani se redovno snabdijevali električnom energijom na ovom području izgradjeno je i 32 trafostanice. Takođe , kroz ovaj kraj prolazi i dalekovod povezan sa zemljama okruženja , jačine 380 000 w, koji služi za tzv. prstenasto napajanje

3. Vodovod i kanalizacija

Na ovom području postoje sljedeći vodovodi: Crni vrh-Vrbica dužine 6 km, koji koristi 90 domaćinstva, Murovsko vrelo-Lagatore-Trpezi (zaseok Muhovići)-Laze(zaseoci Prisoje i Selišta)-dužine 14.km, koji koristi 160 domaćinstava, Popča –Petnjica- dužine 4.2 km, koji koristi 180 domćinstava, Suhodanje-Bor-Ponor dužine 11km koji koristi 157 domacinstava, Malo vrelo Popče –Ramededovići dužine 3 km, koji koristi 30 domaćinstava. U toku je izgradnja Vodovodna Javorovsko vrelo –Johovice u dužini od 11 km, koji će napajati oko 700 domaćinstava u selima: Radmance, Johovice, Godočelje, Tucanje i Bare. Na prostoru Bihora postoji i niz manjih Vodovodnih sistema koje koriste manji broj domaćinstva. Ostali dio stanovništva koristi vodu sa prirodnih izvora , ili bunarsku vodu.

U urbanom dijelu naselja Petnjice postoji uradjena kanalizaciona mreža dužine 520 m. Nažalost, o kolektoru za prečišćsvsnje otpadnih voda zasada.

4. Tretiranje otpada

Otpad iz urbanog dijela Petnjice, u kojem su postavljeni kontejneri, Komunalno preduzeće iz Berana odvozi na deponiju „Vasov do“. Građani iz Ruralnog dijela, donose otpad u urbani dio odakle se odvozi dalje.

5. Saobraćaj (Zbirni podaci):

Regionalni put: Berane-Stenice -Trpezi-Kalače, dužina 34km;

Priključnica regionalnog puta Berane – Kalače na magistralni put:Bioča-Petnjica-Trpezi,dužine 17 km;

Ukupna dužina lokalnih puteva na području Petnjičkog kraja iznosi 65 km;

Ukupna dužina nekategorisanih puteva na području Petnjičkog kraja iznosi 132 km.

II.15 ZAPOSLENOST / NEZAPOSLENOST(zbirni podaci)

Ukupno zaposleni po sektorima:

- Privreda: 152
- Ugostiteljstvo: 10
- Trgovina I uslužne djelatnosti: 26
- Javne ustanove (škole): 148
- Ostale državne I opštinske ustanove: 37
- Zaposleni u Beranama: 20
- Zaposleni u Bijelom Polju: 5
- Zaposleni u Rožajama: 10
- Zaposleni u PG: 60
- Zaposleni u Baru: 30
- Zaposleni u drugim Opštinama: 15
- Poljoprivreda: 1137 poljopr. gazdinstva
- Zaposleni u inostranstvu: 1500 – 2000(?)

III. PARAMETRI DALJEG RAZVOJA

Područje Petnjice(Gornji Bihor) je dio limske doline koja predstavlja značajnu regiju Crne Gore u njenom sjeveroistočnom dijelu. Ovaj kraj ima ekonomski, demografski i strateški značaj na dugi rok. On je najuslovnija prirodna spona između ostalog dijela Crne Gore i Srbije. Otuda je i njegov veliki medjuregionalni značaj između Bijelog Polja, Rožaja, Berana i Suhodola, Sjenice i drugih prigraničnih gradova i područja u Srbiji, pa bi zaustavljanje daljeg ekonomskog i demografskog siromašenja ovog kraja i stvaranje uslova za njegovo sadržajnije infrastrukturno integrisanje sa susjednim područjima trebao biti jedan od prioriteta društveno-ekonomskih zadataka.

Nažalost, uprkos brojnim prirodnim prednostima i resursima, Područje Petnjice je do dan danas ostalo na margini svih iole značajnijih razvojnih planova.

Ključni problem je, svakako, njegova komunikacijska i ukupno infrastrukturna zapaštenost. Tako, naprimjer, od preko 250 kilometara lokalnih puteva, svega pedesetak kilometara je i asfaltirano. Ili, samo do prije nekoliko godina, do mjesnog centra Petnjice i ukupno područja bilo je moguće doći tek jednim jedinim, prilično neuslovnim, pravcem od Berana. Riječ je o starom regionalnom putu(R20): Berane – Trpezi – Kalače(Rožaje). Mjesni centar Petnjica još je sa najbližim PTT centrom povezan običnom linijom, što svremene komunikacijske forme na području čini gotovo neprimjenjivim.

Komunikacijom zapostavljavanju područja Bihora, prethodila je njegova **administrativna dezorganizacija.** Već 10-ak godina nakon Drugog svjetskog rata ukinute su, inače, tradicionalna lokalna samouprava - opština Petnjica. Godine 1957-e pripojena je opštini Beranama.

Područje je, naknadno, dodatno dezorganizovano na više manjih mjesnih zajednica bez ikakvih značajnijih ingerencija, tako da je i definitivno do danas uskraćena i svaka mogućnost organizovane i koordinirane brige makar samih građana, čak i o najosnovnijim zajedničkim komunalnim i razvojnim problemima područja.

Posljedica svega je kontinuirana, sve izraženija migracija stanovništva sa ovog područja, tako da danas znatno veći broj njih živi u Podgorici i drugim mjestima Crne Gore, ali i U Srbiji, BiH, Sloveniji, Turskoj, Luksemburgu, Švajcarskoj, Njemačkoj, Americi i drugim evropskim i latino-američkim zemljama, sve do Australije, nego u samom Bihoru. Sve, zapravo, govori da bi, ukoliko se nešto konkretno i brzo ne preduzme, čitavo jedno, prirodno veoma uslovno, područje moglo biti demografski potpuno umirovljeno.

Civilizacijska je potreba i obaveza da se to ne dozvoli. Najznačajniji uslovi za to su, između ostalog:

1. Adekvatnija organizacija(Lokalna samouprava)

Za stvarno demografsko spasavanje područja Petnjice neophodno bi, u prvom redu, bilo adekvatnija organizacija, bilo kroz formu vraćanja ranijeg(klasičnog) statusa opštine, koji je područje Petnjice imalo tokom više decenija, ili, pak, ustanovljenjem nekog drugog vida lokalne samouprave – poput gradskih opština u Podgorici.

Razlozi za vraćanje statusa opštine:

1) Područje Petnjice je geografski, ekonomski i kulturološki kompaktna cjelina. Obuhvata površinu od **173 km²** sa **28** naselja u kojima prema popisu iz 2011.godine, bez radnika na privremenom radu u raznim evropskim i drugim državama, živi **6713** stanovnika(*prema popisu iz 2003. godine-sa radnicima na privremenom radu u inostranstvu bilo ih je 9.760*). Područje je teritorijalno veoma razučeno. Udaljenost pojedinih naselja od mjesnog centra – Petnjice kreće se i do 20, a od opštinskog centra - Berana i do 40 km

Po površini Petnjica je veća od opština: Budva i Tivat, a po broju stanovnika od opština: Andrijevića, Žabljak, Plužine, Šavnik.

2) Prirodni potencijali (zemljište, voda, šume, klima i dr.), kao i brojnost, struktura i tradicionalna vezanost stanovništva za zavičaj, čini da Područje Petnjice ima potencijal ne samo za samoodrživost svake moguće organizacije, nego i za značajan doprinos ukupnom i posebno razvoju poljoprivrede, šumarstva, turizma, vodoprivrede i slično.

Možda upravo i zbog tih i takvih karakteristika ovo područje je vjekovima, kako u okviru svojevremenog Otomanskog carstva (do 1913. godine), tako i u Kraljevini Crnoj Gori (1913 – 1918), Kraljevini Jugoslaviji (1918 – 1941), kao i u bivšoj SFRJ-u sve do 1957. godine, u administrativnom smislu bilo organizovano kao posebna lokalna jedinica. Nedovoljno utemeljenom reformom lokalne samouprave iz 1957. godine, Opština Petnjica je, međutim, suprotno volji građana, ukinuta i administrativno pripojena opštini Berane.

3) Nakon ukidanja opštine, područje Petnjice je organizovano kao jedna, po svemu najveća u Crnoj Gori, mjesna zajednica sa 28 naselja (sela) i Petnjicom kao mjesnim centrom. Deset godina kasnije, 1963. godine, područje Petnjice je isparcelisano i podijeljeno u 7 mjesnih zajednica bez ikakve međusobne koordinacije. Time je umnogome paralisana i svaka moguća koordinacija samoinicijative samih žitelja u rješavanju komunalnih i drugih životnih problema. Kako ovog područja u razvojnim planovima Crne Gore, tokom čitave polovine minulog vijeka, praktično i nije bilo, ono je, iako sa veoma bogatim i raznovrsnim prirodnim resursima (najpovoljnija prirodna veza sa Srbijom, sedam rječnih dolina sa zavidnim hidropotencijalom za mini i srednje elektrane, poljoprivrednim zemljištem, pašnjacima i posebno kompleksima industrijske i druge šume) sada, najnerazvijeniji dio, jedne od najnerazvijenijih opština u Crnoj Gori - beranske opštine.

4) Osim kancelarije matičara, odjeljenja Pošte, zdravstvene stanice, četiri osnovne, kao i ogranak srednjoškolskog centra iz Berana, u Petnjici nema druge javne službe tako da su građani iz sela udaljenih i do 40-tak km od opštinskog centra - Berana, prinuđeni da i za najobičniju potvrdu, čak i socijalnu pomoć, izgube odlazeći i čekajući pred šalterima opštinskih službi najčešće i po više dana.

5) I postojeća zdravstvena stanica u Petnjici, koja bi prema broju stanovnika trebala biti Dom zdravlja, po uslovima, doskora je, sve dok nijesu pomogle međunarodne humanitarne organizacije, više ličila na sve drugo nego na zdravstvenu ustanovu.

6) Kod obilja vode na području i sam mjesni centar – Petnjica je bez vode, jer nikada „nije bilo dovoljno“ sredstava da se uradi valjani vodovod.

7) U veći dio električne mreže na području decenijama već nije uloženi jedan jedini cent budžetskih sredstava, tako da je veći dio u katasrofalnom stanju. Ni kapacitet PTT mreže ni izbliza – kvalitativno, ni kvantitativno ne zadovoljava potrebe stanovništva, a znatan dio područja izvan je dometa kako signala RTV CG, tako i bilo koje druge TV mreže u Republici.

8) I ako je ovo područje geografski najpogodnije i najuslovnije za saobraćajno povezivanje Crne Gore sa Srbijom i Kosovom, nakon izgradnje magistralnog puta od Berana prema Rožajama znatno nepovoljnijim pravcem preko Dapsića i prevoja, odnosno tunela “Lokve”, početkom 70-tih godina minulog vijeka, područje je komunikacijski potpuno zapostavljeno, te je i dan danas pravo umjeće i hrabrost stići bilo kakvim prevozom do pojedinih mjesnih centara, škola ili trgovina i, pogotovu, najbližih gradskih centara: Berana, Rožaja i Bilelog Polja.

9) Takođe, uprkos činjenici da u ukupnom broju stanovnika u Opštini Berane, područje Petnjice čini, bezmalo, jednu trećinu, u broju zaposlenih ukupno u privredi i vanprivredi Opštine, posebno u javnim preduzećima i državnim ustanovama i službama, stanovništvo sa ovog područja procentualno ne učestuje iznad tri procenta.

Riječju, sve relevantne činjenice govore da potencijali ovog kraja nijesu na pravi način valorizovani u okviru opštine Berane. Šta više, dominantno je uvjerenje građana da je Petnjica u svakom pogledu zapostavljena. Stoga građani i svi politički i uopšte javni uglednici smatraju da bi se tek vraćanjem statusa opštine Području veoma izdašni prirodni potencijali područja mogli na pravi način iskoristiti.

U tom smislu, u više navrata, počev od 1991. Godine do danas, politički predstavnici, odnosno građani sa područja Petnjice pokretali su inicijative da se Petnjici vrati status opštine. Foramlno pravno učinili su to i 1991, istovremeno kada i građani Andrijevice, potom 1998, pa- uz podršku 7.523 građana - 2002. godine i, konačno, 2010.godine.

Tek dva posljednja dva zahtjeva su stigla do dnevnog reda Skupštine Crne Gore.

Zahtjev građana od 2002.godine je, međutim, uprkos svoj i formalnopravnoj i suštinskoj utemeljenosti, odnosno proceduralnoj korektnosti, Skupština Crne Gore je, nakon više neshvatljivih odlaganja, uvrstila u dnevni red Druge sjednice prvog redovnog zasijedanja u 2005. Godini. Rasprava o konkretnom predlogu započeta je 11. maja a nastavljena 25. maja. Nakon višesatne rasprave, glasanje je obavljeno prozivkom. Tom prilikom 36 poslanika se podržalo Predlog građana Petnjice, dok se njih 30 uzdržalo od stava. Uprkos činjenici da je, shodno tada

važećoj ustavnoj normi, podsjetnikom nadležne službe predsjedavajućem za sjednicu od 12. aprila, odnosno u vrijeme utvrđivanja dnevnog reda bilo jasno naznačeno da se o ovom predlogu odlučuje „**većinom glasova prisutnih poslanika**“, nakandno izmijenjenim podsjetnikom od 24 maja, ovo tumačenje preinačeno je u stav da se odlučuje „**apsolutnom većinom (većinom ukupnog broja poslanika**“ i predsjednik Skupštine Crne Gore je konstatovao da „Predlog zakona nije dobio potrebnu većinu“. Tako je, pod - u najblažem- veoma diskutabilnim formalno-pravnim okolnostima, skončala još jedna sasvim legitimna inicijativa za vraćanje statusa opštine ovom području.

I drugi zahtjev, odnosno predlog u formi amandmana od 21. decembra 2009. godine je slično skončao. Na sjednici Skupštine Crne Gore od aprila 2010. Godine, pred sam kraj rasprave, kada je bila gotovo izvjesna poslanička većina za vraćanje statusa opštine području Petnjice, predstavnik Vlade – Dragan Pejanović je, istina iz razloga što se u međuvremenu pojavilo više sličnih zahtjeva, povukao Predlog zakona iz dalje procedure, čime je i onemogućeno konačno izjašnjenje.

Posljedica svega je zabrinjavajuća demografska devastacija odnosno raseljavanje ovog, u suštini, veoma životnog i prirodno bogatog područja. Postoji opasnost da, ukoliko bi se iseljavanje nastavilo, dosadašnjom dinamikom, ovo područje ostane potpuno bez stanovnika.

U Elaboratu o ekonomskoj, društvenoj i političkoj opravdanosti osnivanja opštine Petnjica, kojeg vam dostavljamo, šire su analizirane mogućnosti razvoja.

Na osnovu svih relevantnih činjenica može se zaključiti da zahtjev za vraćanje statusa opštine Petnjica ima svoje puno opravdanje kako zbog specifičnosti predmetnog područja, tako i zbog toga što bi to bitno doprinijelo ukupnom razvoju područja i boljem korišćenju raspoloživih resursa.

Zahtjev je višestruko osnovan, jer se temelji na realnoj potrebi i građana i države a, istovremeno je i riječ o jednom od osnovnih ljudskih prava – pravu na lokalnu samoupravu.

Vraćanjem statusa opštine Petnjici niko ne gubi. Naprotiv, svi samo dobijaju. Građani Područja, uz odgovarajući tretman od strane državnih organa, dobijaju mogućnost adekvatnijeg servisiranja svojih potreba, dok država dobija mogućnost boljeg i efikasnijeg korišćenja ljudskih i prirodnih resursa. Sa konstituisanjem područja Petnjice u posebnu opštinu i, umnogome, glomazna i mnogoljudna opština Berane postaje organizaciono skladnija i rasterećenija od prigovora o neadekvatnoj brizi o jednom velikom području i njegovim žiteljima.

1.2 Okvir organizacije i sadržaja opštine

Buduća opština Petnjica, da bi zaista odgovorila svrsi i, nadasve, potrebama građana, treba da ima mali ali efikasan, racionalan i, naravno, kompetentan politički i menadžerski tim. Poučan je u tom smislu model organizacije andrijevačke opštine, koji se pokazao i svrsishodnim i sasvim samoodrživim.

Organi uprave, organizovaće se na principima koji su jedinstveno utvrđeni za državnu upravu. Prema Zakonu o državnoj upravi u Crnoj Gori kada je mali obim zadataka obrazovaće se jedan ili eventualno dva sekretarijata opštinske uprave, izuzev za oblasti u kojima su posebnim Zakonom utvrđena organizacija posebnog organa (unutrašnji poslovi, odbrana, služba društvenih prihoda). Realno je obrazovanje jednog sekretarijata, tim prije što je moguće u okviru međuopštinske saradnje, organizovati zajedničke opštinske organe, organizacije i službe.

Pretpostavljeni okvir Opštine Petnjica bi se, stoga, sastojao od sljedećih segmenata:

a) Politički i menadžerski tim

1. Predsjednik opštine
2. Glavni administrator
3. Predsjednik Skupštine
4. Sekretar Skupštine
5. Menadžer
6. Sekretar sekretarijata lokalne samouprave

b) Sekretarijat lokalne samouprave

1. Služba za opšte i upravne poslove, društvene djelatnosti, privredu, urbanizam stambeno komunalne i inspeksijske poslove, ukupno - **6** zaposlenih;
2. Građanski biro ..... **3** „ ;
3. Služba za finansije i javne prihode ..... **4** „ ;
4. Javna ustanova Centar za kulturu i sport ..... **3** „ ;
5. Javno preduzeće za komunalno- stambene djelatnosti **3 zaposlenih.**

UKUPNO : **19 + 5(PMT)**

Nadležnosti Sekretarijata lokalne samouprave

- Praćenje i unapređivanje sistema lokalne samouprave;
- Poslove opšte uprave: vođenje matičnih knjiga vjenčanih, izdavanje izvoda i uvjerenja iz istih, zaključenje braka; administrativno-tehničke poslove za potrebe organa Opštine, kao i tokom sprovođenja izbora, referendum a i uvođenja samodoprinos a;
- Saradnju sa nevladinim organizacijama;

- Poslove javnih nabavki u skladu sa Zakonom;
- Poslove u vezi sa osnivanjem i organizacijom mjesnih zajednica;
- Kancelarijsko poslovanje (poslovi pisarnice i arhive, poslovi prijema i dostave pošte, obrada predmeta i drugih dokumenata primjenom savremene elektronske tehnologije i drugi poslovi iz oblasti kancelarijskog poslovanja, utvrđeni zakonom i podzakonskim propisima);
- Pripremu aktivnosti i odluka akata iz oblasti socijalne i dječje zaštite;
- Vršenje stručnih i drugih poslova koji su, shodno propisima, povjereni posebnom radnom tijelu za zbrinjavanje raseljenih lica;
- Stvaranje uslova za razvoj i unapređenje sporta djece, omladine i građana, obezbjeđivanje uslova trenig i takmičenje sportista; podsticanje sportske aktivnosti lica sa invaliditetom i podsticanje vaspitno obrazovnog i stručnog rada u sportu; pripremu pr opisa iz oblasti planiranja i uređenja prostora i građevinskog zemljišta;
- Priprema izradu i donošenja prostornog plana opštine, generalnog urbanističkog plana, detaljnih urbanističkih planova i urbanističkih projekata;
- Rješavanje po zahtjevima za izdavanje rješenja o lokaciji;
- Unapređenje i zaštitu okoline, zaštitu prirode i prirodnih dobara;
- Obezbjeđenje razvoj u obavljanju komunalnih djelatnosti:
- Učestvovanje u pripremi propisa kojima se utvrđuju komunalne takse;
- Izradu Elaborata o postavljanju privremenih objekata i utvrđivanje uslova za postavljanje privremenih objekata;
- Vođenje evidencije naziva i granica naselja, ulica i trgova i određivanje brojeva zgrada;
- Vođenje evidencije komunalnih i otpadnih voda, korisnika i zagađivača vodoprivrednih objekata i postrojenja;
- Praćenje organizovanja organa u stambenim zgradama i preduzimanje mjera za organizovanje; vođenje registra upravnika i predlaganje imenovanja privremenog upravnika stambene zgrade; vođenje registra vlasnika stambenih zgrada i njihovih posebnih djelova i pravila etažnih vlasnika;

- Vršiti poslove u vezi sa rušenjem postojećih objekata i uređaja i uklanjanje materijala, kao i premještanje postojećih podzemnih i nadzemnih instalacija;
- Vršiti poslove rješavanja u postupku po zahtjevima za određivanje kategorije ugostiteljskih objekata iz nadležnosti lokalne uprave i vođenje registra tih objekata; ovjeravanje knjiga žalbi i cjenovnika za pružanje ugostiteljskih i turističkih usluga; vršenje i drugih poslova u skladu sa zakonom;
- Pripremu propisa i drugih akata koji se odnose na razvoj, izgradnju, rekonstrukciju, održavanje, zaštitu, korišćenje i upravljanje opštinskim putevima (lokalni putevi i ulice u naseljima), utvrđivanje visina naknade za korišćenje opštinskih puteva, mjerila za kategorizaciju opštinskih puteva; određivanje nekategorisanih puteva i uređivanje načina njihovog finansiranja, održavanja, izgradnje, rekonstrukcije i korišćenja; uređivanje javnog prevoza putnika u gradskom i prigradskom linijskom i vanlinijskom saobraćaju;
- Davanje saglasnosti za postavljanje oglasno-reklamnih panoa duž saobraćajnih površina;
- Oredživanje autobuskih i taksi stajališta;
- Upravni nadzor kod subjekata kojima je povjerena funkcija obavljanja javnog prevoza putnika u gradskom i prigradskom linijskom saobraćaju.
- Obezbedjuje komunalni red i vrši inspekcijski nadzor u oblastima: parkiranja, deponovanja otpada, snadbijevanje vodom, odvođenje otpadnih i atmosferskih voda, javne čistoće, javne rasvjete, održavanje pijaca, parkova, zelenih površina, saobraćajnih oznaka i signalizacije, sahranjivanja, lokalnih puteva, održavanje stambenih i drugih objekata, zaštite od buke, radnog vremena, prevoza putnika u gradskom i prigradskom saobraćaju i auto taksi prevoza;
- Priprema informativne i druge stručne materijale;
- Pripremanje, planiranje i izrada Nacrta budžeta opštine;
- Upravljanje konsolidovanim računom trezora, kao i podračunima i drugi računima;

- Pripremu propisa kojima se utvrđuju lokalni javni prihodi i analizu efekata primjene tih propisa u cilju predlaganja odgovarajuće fiskalne politike;
- Vršiti, naplatu i kontrolu lokalnih javnih prihoda (poreza, prireza, taksa i naknada) i to: poreza na nepokretnosti, poreza na firmu, prireza porezu na dohodak fizičkih lica, poreza na potrošnju, lokalne komunalne takse i naknade za uređenje građevinskog zemljišta;
- Donošenje rješenja o utvrđivanju obaveza po osnovu lokalnih javnih prihoda, u skladu sa zakonskim i podzakonskim propisima;
- Vođenje registra poreskih obveznika i redovno usaglašavanje stanja registra sa registrom nepokretnosti koji vodi republički organ za nekretnine;
- Propisivanje oblika i sadržaja poreske prijave;
- Preduzimanje mjera naplate lokalnih javnih prihoda (hipoteka, zaloga, zabrana prenosa novčanih sredstava preko računa obveznika, naplata poreske obaveze iz novčanih sredstava obveznika, naplata dugovanja iz imovine obveznika, plenidba i prodaja pokretne ili nepokretne imovine, predlaganje izdavanja privremene mjere zabrane raspolaganja imovinom);
- Donošenje rešenja o preduzimanju mjera inspeksijskog nadzora u skladu sa zakonom;
- Pripremu periodičnih izvještaja i informacija o stepenu realizacije lokalnih javnih prihoda;
- Prati, proučava i predlaže mjere u oblasti poljoprivrede i vodoprivrede iz domena svojenadležnosti na području opštine;
- Prati, proučava i utvrđuje mjere za očuvanje i zaštitu vodnih područja;
- Daje stručne savjete iz oblasti poljoprivrede i vodoprivrede;
- Obezbjedi izvršavanje zakona, odluka i drugih propisa iz oblasti poljoprivrede i vodoprivrede, od interesa za opštinu;
- Izdaje i vodne uslove, vodne saglasnosti i vodne dozvole, u domenu svojih nadležnosti;
- Sprovodi Odluku o suzbijanju poljskih šteta;
- Vodi upravni postupak (izdavanje uvjerenja o bavljenju poljoprivredom, staračke naknade i drugo). obavlja poslove koji se odnose na: predlaganje akta koja se odnose na imovinska prava i ovlašćenja koje opština vrši u

pogledu imovine koja služi za ostvarivanje njenih funkcija i vođenje evidencije te imovine;

- Vršiti pokretanje postupka za upis prava na nepokretnostima; pokretanje postupka prenosa prava na građevinskom zemljištu i vršenje stručne obrade akata oprenosu prava na građevinskom zemljištu;
- Priprema propise i vrši obradu akata u vezi sa raspolaganjem državnom imovinom iz okvira ovlašćenja opštine (odluke, ugovori, rješenja);
- Priprema ugovore o zakupu gradskog građevinskog zemljišta; ugovore o zakupu poljoprivrednog zemljišta
- Pokreće postupak eksproprijacije shodno Programu uređivanja građevinskog zemljišta i zastupanje opštine do okončanja postupka;
- Priprema predloge odluka o utvrđivanju opšteg interesa za eksproprijaciju nepokretnosti koje se eksproprišu u cilju izgradnje objekata koji su od interesa za opštinu; vođenje postupka i rješavanje o predaji neizgrađenog gradskog građevinskog zemljišta ranijih vlasnika radi privođenja namjeni određenoj planom;
- Zastupa Opštinu i njene organe pred nadležnim sudovima i organima radi zaštite i ostvarivanja imovinskih i drugih prava od interesa za Opštinu;

2. Komunikacijsko otvaranje

Hitno komunikacijsko otvaranje i povezivanje područja sa susjednim regionima i centrima, odnosno stvaranje komunikacijskih uslova za bolje korišćenje raspoloživih prirodnih resursa, čini se bar, uslov je svih uslova. To je moguće i učiniti zaokruživanjem rekonstrukcije makar dvije najznačajnije saobraćajnice: **Bioča – Petnjica – Trpezi i dalje prema Rožajama**, ukupne dužine 12 km i **Petnjica – Bor – Savin Bor – granica sa Republikom Srbijom**, dužine 22km.

Pogotovu bi bila značajno zaokružiti rekonstrukciju i modernizaciju puta: **Bioča – Petnjica – Trpezi**. Jer se, tek sa ovim putem, kojem gravitira najveći broj naselja i stanovništva, područje istinski otvara i bitno približava susjednim gradskim centrima: Bijelom Polju, Beranama i Rožajama, čime se tek stvaraju i bitno povoljniji uslovi za život, odnosno opstanak na ovom području. Ovaj put je, inače, i jedina alternativa dionici magistralnog puta: Bioča – Berane – Rožaje sa veoma izraženim problemima – neriješenih kosina i odrona u mjestu Tivranska klisura, kao i problemima sa nepropisnim prilaznim usponima i podzemnim pritiscima u samom tunelu „Lokve“ na Turijaku, zbog čega je ovaj pravac, tokom

svake zime, i po više nedjelja neprohodan za sva iole veća vozila. Značaj ovog puta potvrdio se na najupečatljiviji način tokom poznatih poplava iz 2010. Godine, kada je zbog odrona i oštećenja magistralnog puta u mjestu Skakavac, puni mjesec dana sav saobraćaj prema Beranama i Rožajama, odnosno Srbiji i Kosovu i obrnuto odvijao upravo samo ovim putem.

3. Afirmacija i valorizacija raspoloživih resursa

Suštinsko pitanje je – kako ovo područje približiti i učiniti interesantnim potencijalnim investitorima. Pored neophodnih znatno uslovnijih puteva i ostalih komunikacijskih veza, nema sumnje da bi to mogla biti i izrada projekata, makar do nivoa idejnih rješenja, moguće integralne valorizacije raspoloživih resursa, naročito izvorišta pitke vode, značajnog hidro, kao i poljoprivrednog potencijala u dolinama Vrbičke i rijeke Popče, te planina: Turjak, Lađevci, Ciglen, kao i Pešterske visoravni(dijela koji pripada Crnoj Gori).

Valorizacija ovih potencijala daleko brže bi se mogla desiti sa dobijanjem statusa opštine i to, prije svega, kroz stvaranje ambijenta za investiranje, recimo u instaliranje protočnih elektrana, pakovanje pitke vode, preradu voća, povrća, ljekobilja, mlijeka i mlečnih proizvoda, kao i mesa, raznih drugih prehrambenih artikala...

Svi ovi potencijali najbolje će se iskoristiti ako se budu projektovani kroz donošenje planova razvoja kojima bi se definisao način korišćenja i razvoja kao i mjere zaštite i uređenja privrednih i prirodnih resursa. Samo na takav način mogu se očekivati pravi efekti valorizacije ovih potencijala.

4. Bolja stručna i logistička podrška preduzetnicima i, naročito, poljoprivrednicima

Samo i još prilično selektivno i usitnjeno kreditiranje preduzetnika i poljoprivrednika teško da će imati bitnijeg efekta sve dok se ne osmisli znatno bolja stručna i logistička podrška onima koji hoće i žele da rade i žive od sopstvenog rada.

U tom smislu, neophodno bi bilo čim prije na ovom kao i svim sličnim područjima sa iole značajnijim poljoprivrednim potencijalom oformiti posebne savjetodavne službe koje bi pratile i stručno pomagale poljoprivredna gazdinstva.

5. Mogući pravci i oblasti daljeg privrednog razvoja

U predhodnih desetak godina u petnjičkom kraju izrastao je značajan broj privrednih subjekata: proizvodne, trgovinske i uslužne djelatnosti. Za nastanak ovih subjekata može se reći da je bio presudan preduzetnički duh ljudi koji su ih i organizovali. U uslovima kada je područje Petnjice organizovano ili tačnije dezorganizovano u sedam mjesnih zajednica gotovo bez ikakvih ingerencija i

uslova za rad, nije ni moglo biti neke planske i organizovane aktivnosti koja bi bila od pomoći ovim mladim kolektivima.

Sa eventualnim vraćanjem statusa Opštine, međutim, ako ništa drugo a ono organizovanije i efikasnije bi se moglo uticati na brži razvoj ovih preduzeća i to podrškom u izradi idejnih projekata razvoja malih i srednjih preduzeć, raznim podsticajnim mjerama kao i kreditnim linijama za finansiranje odabranih projekata, što bi se u vrlo kratkom periodu efektuiralo kroz otvaranje novih radnih mjesta što bi u konačnom značilo bolji život građana mlade Opštine. Treba napomenuti da postojeća privredna struktura na ovom području je veoma zdrava bez većih kreditnih zaduženja i bez drugih značajnijih dubioza, što je itekako dobar preduslov za brži njihov razvoj.

Što se tiče mogućih daljih - najznačajnijih pravaca privrednog razvoja, oni bi se u najkraćem mogli sastojati u sljedećem:

5.1 Unapređenje poljoprivredne proizvodnje

Nekadašnja Opština Petnjica bila je područje gdje se tadašnje stanovništvo većinski bavilo poljoprivrednom proizvodnjom. No zadnjih decenija slično kao i u drugim sredinama industrijalizacija gradova učinila je svoje, došlo je skoro do napuštanja poljoprivredne delatnosti kao zanimanja. U periodu od 60-ih godina do 2003.gododine, broj gazdinstava koja se isključivo bave i žive od poljoprivrede je drastično smanjen sa 58,4% na 9,10%. U zadnjoj deceniji čine se napori kako bi se poljoprivredna proizvodnja na neki način unaprijedila raznim podsticajnim mjerama Vlade i resornog ministarstva.

Napredak je vidan kako u stočarskoj proizvodnji, tako i povrtlarstvu, stočarstvu, pčelarstvu itd. Sada već u ovim krajevima funkcioniše više desetina stočarskih farmi, više povrtlarskih uzgajivača i voćara. Planskom razvojnom agrarnom politikom za ovo područje sekretarijata buduće opštine i resornog ministarstva Vlade boljom organizacijom poljoprivrednih proizvođača kroz odgovarajuća udruženja poljoprivrednika kako bi sa svojim proizvodima na tržištu mogli nastupiti kao robni proizvođači.

Na području, inače, zasada bar nema niti jednog jedinog zagađivača životne sredine, te se na ovom prostoru još uvijek može proizvesti ekološki zdrava hrana izuzetnog kvaliteta koja može postati brend ovog prostora a koji bi se još više valorizovao kroz razvoj seoskog, etno i eko turizma.

Riječju, uz dobru agrarnu politiku i dobre planove razvoja sela, poljoprivredna proizvodnja bi mogla biti osnova razvoja i prosperiteta opštine.

5.2 Drvoprerađivača

Planinski vijenci Turijak, Golubovac, Mrtvica, Dorodolski homar i Popča sa preko osam ipo hektara visokih privrednih šuma su dobra osnova za razvoj drvo-prerađivačke industrije. U tom cilju, neophodno bilo logistički i kreditno

ojačati postojeće drvoprerađivačke kapacitete, kako bi se isti mogli na adekvatan način uključiti u tržišnu utakmicu na širem-balkanskom i evropskom prostoru.

Pored drvnog potencijala u šumama ovog područja i dalje egzistira veliki broj raznih vrsta divljači što je izuzetno pogodno za organizovanje planinskog i lovnog turizma.

Ovdašnji planinski vijenci posjeduju i izuzetne prostore pogodne za bavljenje zimskim turizmom (izgradnja odmarališta i ski liftova).

5.3 Prerada ljekobilja i šumskih plodova, voća i povrća

Na živopisnom prostoru Bihorskih planina raste veliki broj vrsta lekovitog bilja i šumskih plodova, takođe i to je potencijal koji se uz mala ulaganja može iskoristiti. U Petnjičkom kraju ne postoje prerađivački kapaciteti osim nekoliko otkupnih centara lekobilja.

Područje Petnjice je u dugom minulom periodu slovalo i kao voćarski kraj poznat po uzgoju raznih sorti jabuke, šljive, kruške, trešnje i ostalog voća. Sudbinu stagnacije poljoprivredne proizvodnje doživjela je i ova djelatnost. Ipak nastojanjem uzornih domaćina i podsticajnim mjerama agrarne politike voćarstvo vraća svoj stari sjaj. Bez izgradnje prerađivačkih kapaciteta, međutim, teško da se uopšte i može govoriti značajnijim efektima valorizacije ovog resursa.

Izradom idejnih projekata za prerađivačke kapacitete ljekobilja, raznih šumskih plodova kao i za preradu voća i povrća i prezentacijom istih investitorima iz inostranstva obezbedila bi se finansijska sredstva za razvoj ove djelatnosti.

5.4 Tradicionalne domaće radinosti

Značajno je istaći da je stanovništvo Petnjičkog područja posjedovalo izuzetno znanje i vještinu bavljenja starim zanatima: od proizvodnje raznih odjevnih i ukrasnih predmeta do predmeta šire kućne potrošnje, alata, tako i stolarskih poslova (izgradnja drvenih objekata za stanovanje u stilu koji je specifičan za ovo područje). Sve ovo se na pravi način može upakovati u jedinstvenu turističku ponudu ovog kraja i na taj način ostvariti puni efekat.

5.5 Eko i etno turizam

Osnovna polazišta na kojima bi se mogao temeljiti dugoročni program razvoja turizma ovog područja imaju svoja fundamentalna uporišta u objektivnom vrednovanju relevantnih razvojnih faktora kao što su :

- raskošne, autentične, raznovrsne i izuzetno atraktivne prirodno-geografske i ekološke vrijednosti koje čine esencijalnu osnovu održivog razvoja turizma;
- ostaci materijalne i duhovne kulture, etičke i etnografske karakteristike stanovništva i tradicionalno gostoprimstvo ljudi ovih krajeva te vrlo brojna emigracija u inostranstvu zainteresovana za ulaganje sredstava za uslužne djelatnosti i povratak u zavičaj;

- proučavanje na sektoru turističkog tržišta i procjene da očekivana kretanja domaće i inostrane tražnje na srednji i duži rok neće predstavljati limitirajući faktor razvoja dobro organizovane i kvalitetne turističke ponude ovog područja;
- dugoročno opredjeljenje Crne Gore da razvoj turizma uvrsti u krug najužih razvojnih prioriteta, da se razvija na principima i konceptu ekološke države;
- položaj područja u odnosu na postojeće a pogotovu na planirane saobraćajne koridore (drumske i željezničke), kao i realna mogućnost da se afirmiše i kao turistička avio destinacija (aerodrom Berane);
- iskustva stečena u dosadašnjem razvoju turizma;
- program razvoja proizvodnje ekološke hrane;

Detaljnim proučavanjem pomenutih kao i drugih faktora, značajnih za uspješan razvoj turizma uz primjenu kriterijuma i metodologije, turističke tipologije procijenjeno je da na ovom području postoje vrlo povoljni uslovi za razvoj i ljetnjeg i zimskog turizma (sa naglašenom rekreativnom komponentom) zatim seoskog, etno, te tranzitnog i lovnog, ribolovnog, obrazovnog, naučnog i kongresnog turizma.

Kao što smo već obrazlagali, posebno atraktivne u tom smislu su lokacije: Kanjon rijeke Popče, Radmanska klisura (**lokacija zvana Brod**), izvorišta Trpeške i Vrbičke rijeke, kao i planine Turjak, Lađevci, Ciglen, ...

IV. SWOT ANALIZA RAZLOGA I POSLJEDICA FORMIRANJA OPŠTINE

<p style="text-align: center;">Prednosti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Područje Petnjice je jedna kompaktna prirodna, privredna i društvena cjelina • Postojanje institucija za funkcionisanje opštine: mjesna kancelarija, pošta, zdr. stanica, dom kulture, stanica policije, itd. • Geografski položaj-najkraća veza Crne Gore sa centralnom Srbijom • Obrazovna struktura stanovništva • Raspoloživost vode za piće i energetske potrebe • Bogatstvo ljekovitog bilja • Kulturna i istorijska baština • Postojanje poljoprivrednog zemljišta za voćarstvo i stočarstvo • Dobri resursi za eko-turizam: šume, prirodne ljepote, vodopadi 	<p style="text-align: center;">Slabosti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Slabi pristupni putevi području • Veliki udio starih u ukupnom broju stanovnika • Migracija stanovništva-radno sposobnog • Nedostatak društvene i kulturne saradnje • Nelegalna gradnja • Nizak stepen razvoja • Nerazvijenost nevladinog sektora • Nepovjerenje mještana u sopstvene mogućnosti • Nedostatak stručnog kadra pojedinih profila
<p style="text-align: center;">Šanse</p> <ul style="list-style-type: none"> • Unapređenje privrede buduće opštine • Izgradnja auto-puta Bar-Boljare • Osnivanje agencije za razvoj malih i srednjih preduzeća • Mogućnosti razvoja ekoturizma • Stimulisanje poljoprivrednog potencijala • Izrada urbanističkih planova buduće opštine • Decentralizacija vlasti • Brojna dijaspora spremna da investira u svoj zavičaj • Otvaranje biznis-inkubatora • Alternativni izvori finansiranja-humanitarne organizacije, dijaspora, itd. 	<p style="text-align: center;">Prijetnje</p> <ul style="list-style-type: none"> • Proces decentralizacije ne prati fiskalna decentralizacija • Odliv radno sposobnog i stručnog stanovništva • Sadašnja nelegalna gradnja može biti kočničar razvoja u budućnosti • Nemogućnost velikih finansijskih ulaganja u infrastrukturu • Promjene zakona i propisa • Ekonomska kriza na globalnom nivou

V. ANALIZA FISKALNIH KAPACITETA I IZVORA SREDSTAVA

Fiskalni kapacitet podrazumijeva sposobnost područja koje zahtijeva teritorijalnu promjenu, da iz raspoloživih javnih prihoda obezbijedi redovno finansiranje poslova koji su od interesa za stanovništvo tog područja.

Prema Zakonu o finansiranju lokalne samouprave (Sl.CG. 42/2003, 44/2003, 5/2008, 51/2008-1 i 74/2010), opština stiće sredstva iz.

- 1) sopstvenih prihoda;
- 2) Zakonom ustupljenih prihoda;
- 3) Egalizacionog fonda;
- 4) budžeta Države.

I. Sopstveni izvori prihoda

1) Porez na nepokretnosti

Nepokretnostima se smatraju:

- zemljište (građevinsko, šumsko, poljoprivredno i ostalo),
- građevinski objekti (poslovni, stambeni, stambeno-poslovni i drugi),
- posebni djelovi stambene zgrade (stanovi, poslovne prostorije, podrumi i garaže, odnosno garažna mjesta).

Osnovica poreza je tržišna vrijednost nepokretnosti koja predstavlja vrijednost te nepokretnosti na dan 1. januar godine za koju se utvrđuje porez. Na osnovu podataka kojima raspolažemo, na prostoru Petnjice postoji 2600 stambenih objekata (kuća). Prosječna tržišna vrijednost objekata je statistički podatak. Kako ne postoje zvanični podaci Monstata za područje Petnjice, uzećemo vrijednost od 400 €/m² koja se procjenjuje u opštini Berane, što je znatno niže od prosjeka na nivou Države. Vrijednost objekata se koriguje po osnovu starosti po 1,3 % za svaku godinu, a najviše do 65% vrijednosti objekta. Prosječna starost objekata je dosta povoljna u odnosu na Berane, obzirom da zadnjih godina imamo trend rasta gradnje od strane članova dijaspore.

Ukupna površina Petnjice je 174 km². Procijenjena količina raspoloživog poljoprivrednog zemljišta je 6.369 hektara, od toga je 5.468 hektara obradivog zemljišta. Zastupljen je visok stepen površine obrasle šumom. Zvanični podatak Uprave za šume, za dvije gazdinske jedinice (Mrtvica-Tivran i Turjak), iznosi 10.168 hektara.

Stopa poreza na nepokretnosti je proporcionalna i može iznositi od 0.10% do 1.00% tržišne vrijednosti. Zbog nerazvijenosti područja, ne možemo projektovati visoke stope, stoga je za očekivati da će se odlukom o porezu na nepokretnosti utvrditi niže stope poreza, a da će se početna vrijednost nepokretnosti korigovati razumnim koeficijentima lokacije, starosti i kvaliteta.

Zbog svega navedenog, projektujemo prihode od poreza na nepokretnosti na nivou od **50.000 €** u prvoj godini funkcionisanja opštine, uz mogućnost povećanja izgradnjom institucija i razvojem opštine.

2) Prirez porezu na dohodak fizičkih lica

Prirez porezu na dohodak fizičkih lica, plaća se na prihode od ličnih primanja, porez na dohodak od samostalne djelatnosti, porez na prihode od imovine i imovinskih prava i porez na prihode od kapitala.

U Petnjici trenutno ima oko 375 zaposlenih, prema podacima iz 2011.g. Dodaćemo još 25 zaposlenih u opštinskoj administraciji, tako da dolazimo do cifre od 400 ukupno zaposlenih. Suzbijanjem sive ekonomije može se registrovati još 100 zaposlenih. Imajući u vidu da je u završnoj fazi izgradnja etno sela Trpezi i da je u fazi pripreme etno selo Radmanci, te da su započeti projekti valorizacije hidropotencijala Popče, Radmančice i Vrbičke rijeke, pretpostavlja se da se broj zaposlenih može povećati još za 50. Jedan broj zaposlenih je u susjednim opštinama, centralnoj i južnoj regiji, a ogroman broj je na privremenom radu u inostranstvu.

Prema posljednim podacima Monstata, prosječna bruto zarada u Državi iznosi 709,00 € . Za našu projekciju ćemo uzeti zvanični podatak za opštinu Berane, koji je znatno niži od prosjeka u državi i iznosi 615,00 €.

Stopa poreza na dohodak fizičkih lica iznosi 9 % bruto zarade, tako da ukupni godišnji porez na dohodak za područje Petnjice iznosi:

$$550 \times 615,00 \text{ €} \times 12 \times 9\% = 365.310,00 \text{ €}$$

Prirez porezu na dohodak fizičkih lica iznosi 13% od poreza na dohodak, odnosno.

$$365.310,00 \text{ €} \times 13\% = 47.490,30 \text{ €}.$$

Ukupan prirez porezu na dohodak projektujemo na **50.000,00 €**, računajući i porez na dohodak od samostalne djelatnosti, porez na prihode od imovine i imovinskih prava i porez na prihode od kapitala.

3) Lokalne administrativne takse

Lokalne administrativne takse su prihod koji građani plaćaju za usluge koje im pruža lokalna administracija. Na osnovu prihoda koje ostvaruju druge opštine u Crnoj Gori, približne veličine po ovom osnovu, projektujemo prihod u iznosu od **10.000,00 €** na godišnjem nivou.

4) Lokalne komunalne takse

Prihod po osnovu lokalnih komunalnih taksi može biti veoma značajan za mladu opštinu. Moguće ih je uvesti za: korišćenje prostora na javnim površinama (ljetnje bašte), priređivanje muzike u ugostiteljskim objektima, korišćenje reklamnih panoa i bilborda, korišćenje prostora za parkiranje, korišćenje vitrina za

izlaganje robe, držanje brenti, gatera i cirkulara, držanje baza za drobljenje i preradu kamena i pijeska, korišćenje slobodnih površina za karting staze, zabavne parkove i cirkuse. Po osnovu lokalnih komunalnih taksi očekujemo prihod u iznosu od **20.000,00 €**.

5) Naknada za korišćenje opštinskih puteva

Značajan prihod opština bi ostvarivala po osnovu godišnjih naknada za cjevovode, vodove, telefonske i telegrafске vodove na i pored opštinskih puteva po m korišćenog putnog zemljišta. Obveznici plaćanja ove naknade su „Telekom“AD Podgorica i „Elektrodistribucija“AD Nikšić.

„Telekom“ AD Podgorica, na teritoriji Petnjice posjeduje podzemne telekomunikacione kablove od centrale u Petnjici prema mjesnim zajednicama dužine 52km. Ukupna dužina TT vodova u putnom zemljištu na teritoriji opštine Berane je 56.371 m. Kako nemamo izdvojen podatak za područje Petnjice, uzećemo učešće od 24% kao reprezentativno po teritorijalnom učešću. Dobijeni iznos se množi sa 1,5 € po 1m uz pretpostavku da se vodovi nalaze van GUP-a. Dobijena naknada se umanjuje shodno Zakonu, zavisno od dužine korišćenog putnog pojasa i to za dužinu preko 5000 m-30%:

$$56.371\text{m} \times 24\% \times 1,5 \text{ €} \times 15\% = 3.044 \text{ €}$$

Umanjenje za 30% =2.130 €.

„Elektrodistribucija“ AD Nikšić, na teritoriji Petnjice posjeduje dva primarna dalekovoda dužine 42km i to sa glavne trafostanice Jaštak na ulazu u Petnjici. Ukupni TT vodovi „Elektrodistribucije“ u putnom zemljištu opštine Berane iznose 53.455m. Kako i ovdje nemamo izdvojen podatak za Petnjicu, uzećemo učešće od 24% kao reprezentativno. I ovaj iznos se množi sa 1,5 € za vodove van GUP-a i umanjuje za 30% za dužinu preko 5.000m.

$$53.455\text{m} \times 24\% \times 1,5 \text{ €} \times 15\% = 2.886 \text{ €}$$

Umanjenje za 30% =2.020 €.

Po osnovu korišćenja opštinskih puteva, može se uvesti naknada za prekopavanje ili izvođenje drugih radova na način što se vrši presijecanje trase opštinskih puteva i to 750,00 € po prekopu a plaća se jednokratno.

Reklamne table i reklamni panoi, oznake i natpisi kojima se obilježavaju komercijalni objekti, mogu se postavljati na zemljištu pored lokalnih i nekategorisanih puteva a za to plaćati naknadu od 10 € do 120 € po 1m² zavisno od namjene i kvadrature.

Moguće je uvesti godišnju naknadu za korišćenje komercijalnih objekata kojima je omogućen pristup sa puta u zavisnosti od kategorije puta i vrste komercijalne djelatnosti koju korisnik ili vlasnik objekta obavlja.

Ukupan iznos naknada za korišćenje opštinskih puteva, realno sagledavajući poresku osnovicu po svim osnovama može se projektovati na iznos od **20.000,00 €**.

6) Prihodi od prodaje i davanja u zakup imovine opštine

Po ovom osnovu projektujemo samo prihode od davanja imovine u zakup, prije svega opštinskog zemljišta koje bi koristilo preduzetnicima za pokretanje privrednih aktivnosti. Prihode od prodaje zemljišta ne planiramo, jer smatramo da je bitno sačuvati prostor za razvojne projekte u budućnosti. Prihode od prodaje i davanja u zakup građevinskih objekata ne planiramo jer je očigledno da imamo deficit potrebnog prostora. Na osnovu navedenih zaključaka, projektujemo prihod po ovom osnovu u iznosu od **5.000 €**.

7) Novčane kazne izrečene u prekršajnom postupku , kao i oduzeta imovinska korist u tom postupku

Odlukom o organizaciji organa lokalne samouprave će se predvideti postojanje inspeksijske službe koja će obavljanjem svoje aktivnosti zaračunavati mandatne kazne licima koja se ne pridržavaju propisanih pravila. Takođe će se naplaćivati kamata za neblagovremeno plaćene obaveze u iznosu od 0,03% na dnevnoj osnovi, kao i troškovi prinudne naplate. Po ovom osnovu očekujemo prihod u iznosu od **1.000, 00€** na godišnjem nivou.

8) Prihodi koje svojom djelatnošću ostvare opštinski organi, službe i organizacije

Prihodi po ovom osnovu ne mogu biti planirani na visokom nivou, zbog malog broja korisnika kojima će se pružati usluge. Poslednjim izmjenama Zakona je znatno smanjen obim usluga koje pružaju opštine po ovom osnovu, posebno u dijelu vođenja registra stanovništva, tako da je za ove poslove nadležno Ministarstvo unutrašnjih poslova, ali ipak jedan dio poslova i dalje vrše opštinski organi, službe i organizacije, tako da planiramo po ovom osnovu prihode u iznosu od **15.000,00 €**.

9) Prihodi po osnovu donacija i subvencija

Na području Petnjice, zadnjih godina je aktivno više stranih dobrotvornih organizacija koje doniraju iz godine u godinu veoma izdašna sredstva za razvoj u različitim oblastima. Najaktivnije organizacije među njima su:

- 1) „Caritas“ iz Luksemburga,
- 2) „CHF“ iz SAD,
- 3) „HELP“ iz Holandije,
- 4) „USAID“ iz SAD,
- 5) „TIKA“ iz Turske.

Završen je projekat rekonstrukcije stare škole koja će se koristiti za potrebe budućeg administrativnog centra, vrijedan 890.000 €. Očekuje se da će radove finansirati “Tika” i druge organizacije. Takođe, u izradi je projekat izgradnje vodovoda koji će koristiti 700 domaćinstava ovog kraja. Realizaciju ovog projekta čija je vrijednost 500.000 € pored Vlade pomoći će i “Tika” .

Područje Petnjice ima veoma jaku dijasporu koja kontinuirano pomaže razvoj svog kraja, tako da i iz ovih izvora možemo očekivati izdašna novčana sredstva. Na osnovu ovih zaključaka, projektujemo prihode po osnovu donacija u iznosu od **200.000,00 €** uz veliku mogućnost da navedena sredstva mogu biti znatno veća.

a. Zakonom ustupljeni prihodi

Zakonom o finansiranju lokalne samouprave, Opština ostvaruje prihode Zakonom ustupljenih poreza i naknada koje uvodi Država i to su:

1) Prihodi od poreza na dohodak fizičkih lica

Počeli smo od podatka da u Petnjici može biti 550 zaposlenih sa prosječnom bruto zaradom 615,00 €, stopa poreza na dohodak iznosi 9% tako da obračun poreza na dohodak izgleda ovako:

$$550 \times 615,00 \text{ €} \times 12 \times 9\% = 365.310 \text{ €}$$

Opštini se ustupa 12% ukupnog poreza na dohodak:

$$365.310 \text{ €} \times 12\% = \mathbf{43.837,20 \text{ €}}$$

2) Prihodi od poreza na promet nepokretnosti

Opštini se ustupa 80% Poreza na promet nepokretnosti, nasleđe i poklon. U Beranama je za 2011.g. procijenjeno 80.000,00€ prihoda od poreza na nepokretnost (podatak Ministarstva finansija). Na osnovu teritorijalnog učešća od 24% područja Petnjice u opštini Berane, procjenjujemo da je od toga iznosa ostvareno 19.200,00 u Petnjici. Primjenom procenta od 80% dolazimo do podatka da se Petnjici može ustupiti **15.360,00 €** prihoda po ovom osnovu.

3) Prihodi od koncesionih i drugih naknada za korišćenje prirodnih dobara koje dodjeljuje država

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o finansiranju lokalne samouprave (Sl.CG. 74/2010), opštini se ustupa 70% prihoda od koncesionih i drugih naknada za korišćenje prirodnih bogatstava koja se nalaze na njenoj teritoriji, počevši od 01.01.2012.g.

Područje Petnjice je izuzetno bogato šumama. Zvanični podatak Uprave za šume, za dvije gazdinske jedinice (Mrtvica-Tivran i Turjak), iznosi 10.168 hektara, ili 808.390 m³ šumskog fonda. Uprava za šume je u 2011.g planirala sječu 6.839 m³ bruto drvne mase, za dvije navedene gazdinske jedinice koje se nalaze na području Petnjice. Ako uzmemo neku minimalnu cijenu od 17,00 €/ m³ drvne

mase, dolazimo do iznosa od 116.263 €. Od tog iznosa opštini se ustupa 70% ili 81.384,00 €. Mišljenja smo da je moguće doznačiti i veću količinu bruto drvne mase, a time bi i prihodi po ovom osnovu bili znatno veći, što je za očekivati u budućnosti.

Značajne prihode očekujemo i od koncesione naknade za korišćenje voda, obzirom da će projekat valorizacije hidropotencijala ubrzo krenuti sa realizacijom. Možemo planirati naknadu po ovom osnovu 30.000,00 €. Opštini se ustupa 70% ili 21.000,00 €.

Ukupna planirana sredstva po osnovu koncesionih naknada za šume i vode bi iznosila **102.384,00 €**.

4) Prihodi od godišnjih naknada za registraciju motornih vozila i eko naknade

Prema procjeni ostvarenja prihoda od godišnjih naknada za registraciju motornih vozila i eko naknade u 2011.g. na teritoriji opštine Berane je ostvareno 65.090 € po ovom osnovu ili 1,9161 po stanovniku (podatak Ministarstva finansija). Polazeći od činjenice da Petnjica ima 6.713 stanovnika po popisu 2011.g. možemo pouzdano reći da je sa područja Petnjice ostvareno 12.862 € (6713 x 1.9161). Opštini se ustupa 30% prihoda ostvarenih po ovom osnovu, odnosno $12.862 \text{ €} \times 30\% = \mathbf{3.858,00 \text{ €}}$.

b. Prihodi od Egalizacionog fonda

Opština čiji je prosječni fiskalni kapacitet po glavi stanovnika za posljednje tri fiskalne godine koje prethode godini za koju se vrši raspodjela sredstava Fonda niži od prosječnog fiskalnog kapaciteta po glavi stanovnika svih opština za isti period ima pravo na korišćenje sredstava Fonda za tu godinu.

Ministarstvo finansija je planom i aneksom ARSEF akontativne raspodjele sredstava Egalizacionog fonda za 2012.g. predvidjelo 23.000.000,00 € za sve opštine. Shodno Zakonu o finansiranju lokalne samouprave (Sl.list CG br.74/10), raspodjela sredstava se vrši u srazmjeri:

- 1) 60% na osnovu fiskalnih kapaciteta i
- 2) 40% na osnovu budžetskih potre

1) Potrebna sredstva po osnovu fiskalnih kapaciteta

Prva faza (Zakonom ustupljeni prihodi)

Opis	Procjena ostvarenja	Prosjeak po stanovniku	Prosjeak svih	Potrebna sredstva na
------	---------------------	------------------------	---------------	----------------------

	za 2012.g.		opština	nivou prosjeka
Porez na dohodak	43.837,20	6,5301	20,9233	96.621 €
Porez na promet nepokretnosti	15.360	2,2880	3,1272	12.890 €
Prihodi od koncesionih naknada	102.384	15,2516	9,6858	-
Prihodi od eko naknada i nak.za reg.	3.858	0,5747	2,8697	8.854 €

118.365 €

Druga faza (sopstveni prihodi)

Opis	Procjena ostvarenja za 2012.g.	Prosijek po stanovniku	Prosijek svih opština	Potrebna sredstva na nivou prosjeka
Priraz porezu na dohodak	50.000	7.4482	21.8171	96.458 €

Opis	Obrač. porez za 2012.g	75% obračunat . poreza	Prosijek 75% po stanovn.	Procje n.naplate za 2012.	Prosijek procijen . naplate	Prosij. svih opština	Potreb. Sredstv. Svih op.
Porez na nepokr .	100.000	75.000	11.1723	50.000	7.4482	24.1	111.783

2) Procjena budžetskih potreba

Pravilnikom Ministarstva finansija br. 04-5752/1 od 17.11.2011.g. o raspodjeli i korišćenju sredstava Egalizacionog fonda, od iznosa sredstava

opredijeljenih po osnovu budžetske potrebe (40% ukupno planiranih sredstava), 20% se raspoređuje fiksno svim opštinama koje imaju pravo na korišćenje fonda:

$$23.000.000 \text{ €} \times 40\% = 9.200.000 \text{ €}$$

$$9.200.000 \text{ €} \times 20\% = 1.840.000 \text{ €}$$

Trenutno 13 opština ima pravo korišćenja Fonda, ako bi računali Petnjicu bilo bi 14:

$1.840.000 \text{ €} / 14 = 131.428 \text{ €}$ (Iznos koji bi fiksno dobile sve opštine pa i Petnjica).

Preostalih 80% sredstava opredijeljenih po osnovu kriterijuma budžetske potrebe (7.360.000) raspoređuje se na osnovu na osnovu broja stanovnika i površine i to: 40% na osnovu broja stanovnika i 60% na osnovu površine.

Uslovne dotacije budžeta države

Opština za finansiranje investicionih projekata koji su od posebnog interesa za opštinu ili više opština ima pravo na korišćenje uslovnih dotacija iz budžeta države. Pravo korišćenja uslovnih dotacija ima opština koja je donijela višegodišnji investicioni plan koji se donosi za period od pet godina.

Opštini se na ime uslovnih dotacija može odobriti najviše 50% iznosa sredstava predviđenih za realizaciju investicionog projekta. Visina uslovnih dotacija utvrđuje se u zavisnosti od nivoa ostvarenih prihoda od naknade za komunalno opremanje građevinskog zemljišta opštine po stanovniku u odnosu na prosjek tih prihoda po stanovniku za sve opštine. Ova sredstva će biti jako važna mladoj opštini za razvoj infrastrukture i institucija.

Prosječni fiskalni kapacitet

Prosječni fiskalni kapacitet utvrđen je na osnovu ostvarenih prihoda određuje se sabiranjem lokalnih fiskalnih prihoda (lokalni porezi, lokalne takse i lokalne naknade, izuzev naknade za komunalno opremanje građevinskog zemljišta) i ustupljenih prihoda od: poreza na dohodak fizičkih lica, poreza na promet nepokretnosti, koncesionih i drugih naknada za korišćenje prirodnih dobara koje dodjeljuje Država, godišnje naknade pri registraciji motornih vozila, traktora i priključnih vozila i naknade za korišćenje drumskih motornih vozila i njihovih priključnih vozila (eko-naknada) koja se plaća prilikom registracije vozila, dijeljenjem sa brojem stanovnika odnosno područja.

Izvršićemo upoređenje prosječnog fiskalnog kapaciteta opštine Berane, dobijenog na osnovu realizacije prihoda iz 2010.g. (posljednja zaključena fiskalna godina) i projekcije prihoda sa teritorije Petnjice za 2012.g.

Izuećemo prihode opštine Berane koji su ukinuti u međuvremenu izmjenama Zakona o finansiranju lokalne samouprave (Sl.CG 74/10) a to su: Porez na usluge od igara na sreću, Porez na potrošnju, Porez na firmu ili naziv kao i

naknadu za komunalno opremanje zemljišta. Naknadu za korišćenje opštinskih puteva opštine Berane za 2010.g. ne možemo uzeti u punom iznosu, obzirom da je u međuvremenu došlo do promjene zakonske regulative pa je naknada za korišćenje lokalnih puteva ograničena na visinu naknade državnih puteva (maksimalno 25.000).

Opis	Berane	Petnjica
Sopstveni prihodi	750.847	380.000
Zakonom ustupljeni prihodi	422.607	165.439
Broj stanovnika	35.452	6.713
Prosječni fiskalni kapacitet	33.09	81.25

VI. BUDŽET OPŠTINE ZA 2012. GODINU

Plan prihoda za 2012.g.

Opis	Plan prihoda za 2012.g. u €
Porezi	164.197,00
<i>Porez na dohodak fizičkih lica</i>	<u>48.837,00</u>
Porez na lična primanja zaposlenih kod pravnih lica	43.837,00
Porez na ostala lična primanja	2.500,00
Porez na prihode od samostalne djelatnosti	2.500,00
<i>Porezi na imovinu</i>	<u>65.360,00</u>
Porez na nepokretnosti	50.000,00
Porez na promet nepokretnosti	15.360,00
<i>Lokalni porezi</i>	<u>50.000,00</u>

Prerez porezu na dohodak	50.000,00
Takse	30.000,00
Lokalne administrativne takse	10.000,00
Lokalne komunalne takse	20.000,00
Naknade	131.242,00
Naknada za korišćenje voda	21.000,00
Naknada za korišćenje šuma	81.384,00
Naknada za korišćenje građevinskog zemljišta	5.000,00
Godišnja naknada pri registraciji motornih vozila	3.858,00
Naknada za korišćenje opštinskih puteva	20.000,00
Ostali prihodi	16.000,00
Novčane kazne i oduzete imovinske koristi	1.000,00
Prihodi koje organi ostvaruju vršenjem svoje djelat.	15.000,00
Donacije	200.000,00
Kapitalne donacije u korist Budžeta	200.000,00
Transferi	450.000,00
Transferi od Egalizacionog fonda	400.000,00
Transferi od budžeta Republike-uslovne dotacije	50.000,00
UKUPNO:	991.439,00

Plan rashoda za 2012.g.

Opis	Plan rashoda za 2012.g. u €
Služba predsjednika opštine	32.741,00
<i>Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca</i>	<u>30.141,00</u>
Neto zarade	17.512,00
Porez na zarade	2.376,00
Doprinos za PIO	3.960,00
Doprinos za zdravstvo	2.244,00
Doprinos za nezaposlenost	132,00
Doprinos za sindikat	176,00
Doprinos za PIO-poslodavac	1.452,00
Doprinos za zdravstvo-poslodavac	1.795,00
Doprinos za nezaposlenost-poslodavac	132,00
Doprinos za Fond rada	53,00
Prerez porezu	309,00
<i>Rashodi za materijal i usluge</i>	<u>2.600,00</u>

Kancelarijski materijal	300,00
Službena putovanja	1.000,00
Rashodi za telefonske usluge	500,00
Rashodi za poštanske usluge	300,00
Ostale usluge	500,00
Služba predsjednika skupštine	63.741,00
<i>Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca</i>	<u>30.141,00</u>
Neto zarade	17.512,00
Porez na zarade	2.376,00
Doprinos za PIO	3.960,00
Doprinos za zdravstvo	2.244,00
Doprinos za nezaposlenost	132,00
Doprinos za sindikat	176,00
Doprinos za PIO-poslodavac	1.452,00
Doprinos za zdravstvo-poslodavac	1.795,00
Doprinos za nezaposlenost-poslodavac	132,00
Doprinos za Fond rada	53,00
Priraz porezu	309,00
<i>Ostala lična primanja</i>	<u>30.000,00</u>
Naknade odbornicima i odborima	20.000,00
Troškovi lokalnih izbora	10.000,00
<i>Rashodi za materijal i usluge</i>	<u>3.600,00</u>
Kancelarijski materijal	500,00
Publikacije, časopisi i glasila	800,00
Službena putovanja u zemlji	900,00
Rashodi za telefonske usluge	700,00
Rashodi za poštanske usluge	200,00
Ostale usluge	500,00
Glavni administrator i menadžer	40.061,00
<i>Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca</i>	<u>38.361,00</u>
Neto zarade	22.287,00
Porez na zarade	3.024,00
Doprinos za PIO	5.040,00
Doprinos za zdravstvo	2.856,00
Doprinos za nezaposlenost	168,00
Doprinos za sindikat	225,00
Doprinos za PIO-poslodavac	1.848,00
Doprinos za zdravstvo-poslodavac	2.285,00
Doprinos za nezaposlenost-poslodavac	168,00
Doprinos za Fond rada	67,00
Priraz porezu	393,00
<i>Rashodi za materijal i usluge</i>	<u>1.700,00</u>
Kancelarijski materijal	400,00
Službena putovanja	300,00
Rashodi za telefonske usluge	600,00

Rashodi za poštanske usluge	200,00
Ostale usluge	200,00
Služba za finansije i lokalne prihode	43.461,00
<i>Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca</i>	<u>38.361,00</u>
Neto zarade	22.287,00
Porez na zarade	3.024,00
Doprinos za PIO	5.040,00
Doprinos za zdravstvo	2.856,00
Doprinos za nezaposlenost	168,00
Doprinos za sindikat	225,00
Doprinos za PIO-poslodavac	1.848,00
Doprinos za zdravstvo-poslodavac	2.285,00
Doprinos za nezaposlenost-poslodavac	168,00
Doprinos za Fond rada	67,00
Priraz porezu	393,00
<i>Rashodi za materijal i usluge</i>	<u>5.100,00</u>
Kancelarijski materijal	700,00
Službena putovanja	200,00
Rashodi za telefonske usluge	400,00
Rashodi za poštanske usluge	300,00
Izrada i održavanje softvera	1000,00
Usluge revizije	2.000,00
Ostale usluge	500,00
Služba za opštu upravu i društvene djelatnosti	90.652,00
<i>Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca</i>	<u>61.652,00</u>
Neto zarade	35.818,00
Porez na zarade	4.860,00
Doprinos za PIO	8.100,00
Doprinos za zdravstvo	4.590,00
Doprinos za nezaposlenost	270,00
Doprinos za sindikat	362,00
Doprinos za PIO-poslodavac	2.970,00
Doprinos za zdravstvo-poslodavac	3.672,00
Doprinos za nezaposlenost-poslodavac	270,00
Doprinos za Fond rada	108,00
Priraz porezu	632,00
<i>Rashodi za materijal i usluge</i>	<u>26.500,00</u>
Kancelarijski materijal	500,00
Publikacije, časopisi, glasila	400,00
Službena putovanja	300,00
Električna energija	15.000,00
Gorivo	5.000,00
Rashodi za telefonske usluge	1.000,00
Rashodi za poštanske usluge	200,00
Medijske usluge	800,00

Osiguranje	3.000,00
Ostale usluge	500,00
<i>Tekuće održavanje opreme</i>	<u>1.000,00</u>
<i>Registracija vozila</i>	<u>1.500,00</u>
Transferi institucijama, pojedincima, nevladinom i javnom sektoru	69.000,00
<i>Mjesne zajednice</i>	<u>2.000,00</u>
<i>Transferi institucijama kulture i sporta</i>	<u>50.000,00</u>
<i>Studentske stipendije</i>	<u>5.000,00</u>
<i>Transferi nevladinim organizacijama</i>	<u>5.000,00</u>
<i>Transferi političkim partijama</i>	<u>7.000,00</u>
Tekuća i stalna rezerva	30.000,00
<i>Tekuća budžetska rezerva</i>	<u>10.000,00</u>
<i>Stalna budžetska rezerva</i>	<u>20.000,00</u>

KAPITALNI BUDŽET

Kapitalni izdaci	621.783,00
<i>Lokalni putevi-modernizacija i održavanje</i>	281.783,00
<i>Vodovodi i kanalizacija</i>	80.000,00
<i>Urbanistički projekti</i>	30.000,00
<i>Izdaci za građevinske objekte</i>	200.000,00
<i>Nabavka vozila</i>	30.000,00
UKUPNO:	991.439,00

Prihodi su projektovani na osnovu realnih, domaćih izvora. Kao što se može vidjeti iz tabele planiranog budžeta, ukupni prihodi u iznosu **991.430,00 €**, apsolutno mogu podmiriti troškove zarada zaposlenih u opštinskim službama, kao i tekuće troškove opštine Petnjica, a značajan dio sredstava može se uložiti za uređenje samog naselja Petnjice i ostale razvojne projekte.

Budžet opštine bi u narednim godinama bio značajno uvećan uređenjem struktura koje bi eliminisale sivu ekonomiju a sa druge strane novim razvojnim projektima, koje je realno očekivati, došlo bi do povećanja privrednog rasta, što u krajnjem slučaju znači povećanje budžetskih prihoda.

Na osnovu svega navedenog može se zaključiti da bi opština Petnjica ne samo bila održiva, nego za par godina veoma uređena i sposobna da se novim razvojnim projektima razvije ovo područje i zaustavi iseljavanje a zašto ne očekivati i povratka bar jednog dijela privremeno iseljenih, koji bi svojim ulaganjima u razne privredne programe mogli biti dodatni zamajac razvoju ovog područja.

VII. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Iz iznijete analize, može se zaključiti sljedeće:

- 1.** Na današnjem stepenu društveno-ekonomskog i političkog razvoja, postojeća organizacija i status područja Petnjice su jedna od glavnih kočnica ne samo daljeg ukupnog razvoja, već i bukvalnog spašavanja života ljudi na ovom, inače, prirodno veoma životnom području. Takođe se da zaključiti i da postojeći model lokalne samouprave ukupno u Crnoj Gori ne predstavlja optimalnu podlogu za razvoj samouprave niti za izgradnju modernog političkog sistema, te bi zato postojeći sistem lokalne samouprave u Republici treba radikalno preispitati i ponuditi model modernog i racionalnog organizovanja opštine. Ovo tim više jer u okviru pokrenutih reformi političkog sistema i društveno-ekonomskog sistema neće se moći mimoći ni reforma komunalnog sistema, zato što je ona jedan od ključnih elemenata evropske koncepcije ovih sfera društvenog života.
- 2.** Ukidanjem opštine otpočinje proces intenzivne demografske erozije područja i, pogotovu, odlaska mladih stručnih kadrova, odlaska vitalnih kontigenata stanovništva iz seoskih naselja prema bližim i daljim centrima razvoja, tako da je došlo do opadanja ukupnog broja stanovnika, starenja sela, pražnjenja naselja, zapostavljanja seoskih njihva i voćnjaka, a katuni na planinama su gotovo zamrli.
- 3.** Tokom perioda od ukidanja Opštine Petnjica, prirodni resurski ovog kraja su umnogome devastirani, a s druge strane nezaposlenost radno sposobnog stanovništva je postala težak društveno-ekonomski problem koji je još više uvećavao opšte nezadovoljstvo naroda ovog kraja.

4. Negativna društveno-ekonomska kretanja neprestano su nagomilavala nezadovoljstvo u narodu ovog kraja, koje je krajem 1991. godine, a zatim početkom 1998. godine, preraslo u opšti zahtjev da se zaustavi dalje posrtanje ovog kraja i kao jedan od prvih koraka u tom pravcu vrati status opštine ovom području. Na osnovu bitnih faktora datih u ovom elaboratu, može se zaključiti da realno postoji ekonomska, društvena i politička opravdanost ponovnog formiranja petnjičke opštine. Oni se, između ostalih, temelje na sljedećim činjenicama:

- na površini teritorije od 173 km² sa 28 naselja u kojima, prema popisu iz 2011. godine stalno živi 6713, a sa radnicima na privremenom radu u državama okruženja i Evrope ali sa stalnim prebivalištem na području najmanje 10.000 stanovnika;
- na obavezi obezbjeđenja što adekvatnijih uslova ostvarivanja administrativnih i drugih osnovnih potreba i interesa;
- na značajnim prirodnim resursima ovog kraja /šume, poljoprivredne površine, turistički potencijal i dr;
- na već postojećim i potencijalnim privrednim kapacitetima;
- na još veoma vitalnom kontigentu radno sposobnog stanovništva, a posebno školovanom mladom kadru koji čeka zapošljavanje i bez nade da će do njega u postojećim uslovima doći, odlazi sa područja a najčešće i iz Crne Gore;
- na činjenici da kakav takav razvoj bilježe samo područja sa statusom opštine, dok petnjičko i ostala područja kojima je svojevremeno ukinut status optine u kontinuitetu nazaduju;
- na civilizacijskoj obavezi da se ne dozvoli demografsko umirovljenje jednog prirodno veoma izdašnog i životnog područja kakvo jeste područje Petnjice.
- na ustavnom i zakonskom pravu na lokalnu samoupravu;